

Van de redactie

Voor u ligt het tweede nummer van het KNR-Bulletin. Wanneer u het doorbladert zult u kunnen constateren dat er weer veel bijeenkomsten plaats hebben gevonden dit najaar. Conclusie: de wereld van de religieuzen is constant in beweging. Een boeiend verschijnsel waarmee met name religieuze instituten die internationaal actief zijn steeds meer te maken krijgen is de verschuiving van het zwaartepunt qua menskracht naar het Zuiden. Het is zinvol om daarover met anderen van gedachten te wisselen. Want om dat proces goed te doen verlopen, dat wil zeggen op een wijze die recht doet aan ieders eigenheid en achtergrond, zijn een lange adem, inlevingsvermogen en veel wijsheid vereist. In dit nummer vertellen zr Dymphna Vanwesenbeeck en Gerard Moorman onder andere over enkele aspecten van dat proces.

Sluitingsdatum kopij voor het volgende nummer: **1 februari 2002**

Bericht uit Rome

In canon 638,3 is sprake van een grens tot welke beslissingen met financiële consequenties door (de meeste) religieuze instituten intern kunnen worden genomen. Deze grens stond jarenlang op 5 miljoen gulden. Bij brief van 30 november aan de KNR laat de *Congregatio voor de religieuze instituten en de sociëteiten van apostolisch leven* weten dat die grens per 1 januari ligt op 2,5 miljoen euro. Dit is dezelfde maximumsom als geldt in de bisdommen per die datum.

AL

Inhoud BB 2001-IV

Van de Bestuurskamer	2
Bestuurswisselingen	4
Oproep videobanden	5
WWW.KNR.NL	5
Andere sites	6
In gesprek met zr Dymphna Vanwesenbeeck	6
Platform rond toekomst van religieus leven	11
Leerstoel "Vrouwen, geloof en cultuur"	12
In enorm lijden liggen de zaden besloten van inzicht, mededogen en vrede	13
Consultatiebijeenkomsten Bestuurskamer 12 en 20 september	14
Profetisch teken van gemeenschap en solidariteit	16
Verwikkelingen rond een voorgenomen campagne: een terugblik	17
Pastoraal Uitzend Bureau (PUB)	20
Bijeenkomst kleine congregaties	21
Buitenlandse religieuzen zoeken hun plek	21
Jubileumviering solidariteitscommissies	23
Nieuwe coördinator ZEG	24
Pax Christi Adventstochten	24
Bagage	24
Profeet in eigen land...?	25
Van de boektafel	26
Recent verschenen tijdschriften	26
In gesprek met Jeanette Janssen en Els Verkooyen	27
Rectificatie Jij bent de God	31

Van de bestuurstafel

Op 5 december was er de najaarsvergadering van het Algemeen Bestuur van de KNR. Na de gebruikelijke inleidende agendapunten koos de vergadering zr Greet van der Burg jmj tot lid van het Dagelijks Bestuur van de KNR. Vervolgens werd er aandacht gevraagd voor het feit dat zr Rafaël Kops, die zelf niet bij de vergadering was vanwege een bezoek aan haar medezusters in Indonesië, haar voorzitterschap van de KNR in december van het volgend jaar zal neerleggen, nadat zij dit bijna acht jaar heeft bekleed. In de komende maanden zal men op zoek gaan naar kandidaten voor deze functie.

Daarna waren de voorzitter van het CMBR, zr Vera Ros, en enkele anderen namens dit beraad te gast in de vergadering. Zij schetsten de ontstaansgeschiedenis van het visiestuk *Op zoek naar sporen van God*, dat intussen breed verspreid is in de religieuze instituten. De titel van dit document is programmatisch: volgens CMBR krijgt 'missie' vorm in het zoeken naar sporen van Gods aanwezigheid in de wereld. Voor de tekst van het CMBR werd veel lof uitgesproken: hiermee kunnen de religieuzen voor de dag komen in de consultatie die de Bisschoppenconferentie houdt onder de katholieken om met elkaar te zoeken naar wat men momenteel onder 'missie' verstaat. Er werd ook aandacht besteed aan de ervaringen die binnen de religieuze instituten intussen met de bespreking van dit visiestuk zijn opgedaan. Het kan helpen te formuleren voor welke opdracht als religieus je mensen 'roept', bij het gesprek met 'bondgenoten' om samen je verwantschap nader te formuleren, bij het interne gesprek om de eigen spiritualiteit te verfrissen. En het kan een aanzet zijn bij gesprekken die van een visie tot een beleid in een instituut leidt. Het CMBR vraagt met nadruk om alle ervaringen die met het bespreken van het 'visiestuk' worden opgedaan, te laten weten. Men is benieuwd naar reacties, met name naar manieren

waarop het document in gesprek gebracht kan worden.

Daarna werd aan het CMBR gevraagd of het visiestuk ook besproken wordt met de grote ontwikkelingsorganisaties die uitdrukkelijk in de religieuze / katholieke traditie willen staan. Het CMBR denkt dat een gesprek op beleidsniveau zeker mogelijk moet zijn, als het gaat om de identiteit van die organisaties. Veel moeilijker is het echter om het op persoonlijk niveau met de medewerk(st)ers van die organisaties te bespreken: zij beschouwen hun geloof en hun motivatie om bij die organisaties te werken toch veelal als een privé-zaak.

Na de lunch lag ter goedkeuring de nieuwe tekst van de Procedure Hulp en Recht bij seksueel misbruik voor. De eerste procedure is in 1995 vastgesteld en intussen is er veel ervaring mee opgedaan. In dit jaar is de nieuwe tekst tot stand gekomen, waarbij de inbreng van de KNR-commissie Kerkrechtelijke Aangelegenheden Religieuzen van groot belang was. In de nieuwe tekst is er in voorzien dat seksueel misbruik door priesters, diakens en religieuzen altijd via deze procedure kan worden aangeklaagd en dat niet meer hoeft te worden aangetoond dat het gebeurde in een 'pastorale relatie'. Ook geldt de nieuwe tekst altijd voor pastorale werk(st)ers die binnen bissdommelijk verband werken. Voor anderen, bijvoorbeeld zij die met "een zending, machtiging, opdracht en/of benoeming van een hogere overste" werken, geldt de vernieuwde Procedure alleen als het eventuele seksueel misbruik heeft plaats gevonden binnen "de uitoefening van de functie". Het AB kon de nieuwe tekst goedkeuren nadat nog enkele technische wijzigingen waren voorgesteld. Deze tekst wordt nu weer aan de Bisschoppenconferentie voorgelegd: als die ook haar goedkeuring geeft, kan de nieuwe Procedure van kracht worden. Dan worden alle Hogere Oversten daarover uitdrukkelijk geïnformeerd.

Zoals een aantal lezers van dit Bulletin al uit eigen ervaring weet en zoals in het verslag van de AB-vergadering in het juni-nummer van dit blad, hebben vier stafmedewerkers van de KNR gesprekken gevoerd met ruim 40 besturen van religieuze instituten over het onderwerp 'toekomstige bestuurbaarheid' aan de hand van een vragenlijst. De vergadering ontving het verslag van de tweede serie gesprekken. Uit deze tweede serie bleek met name dat men graag de aandacht van de KNR heeft voor gebouwen die de monumenten-status krijgen en dat het goed zou zijn als de KNR een ruim overzicht heeft van externe adviseurs (zoals tolken, kapittelbegeleiders, notarissen, makelaars) waar religieuze instituten goede ervaringen mee hebben, zodat de namen aan andere instituten doorgegeven kunnen worden op het moment dat zij behoefte hebben aan een bepaalde deskundigheid. Maar heel bijzonder bleek dat men zich in een aantal instituten zorgen maakt over de opvolging van de huidige algemene, generale of provinciale overste, omdat men eigenlijk geen kandidaten daarvoor meer heeft. In het KNR-beleidsplan was al de mogelijkheid geopperd om een 'Adviescommissie Bestuur en Beleid in Religieuze Instituten' in te stellen. Het AB vond dat die er nu daadwerkelijk moet komen met de opdracht : het aangeven van mogelijkheden in het geval binnen een religieus instituut geen der leden geschikt bevonden wordt de functie van Hogere Overste op zich te nemen. Omdat de ervaringen met deze tweede serie gesprekken, net als met de eerste, zowel voor de besturen als voor de stafleden positief waren, heeft het AB opdracht gegeven ermee door te gaan. Geprobeerd zal worden in de komende maanden in gesprek te gaan met alle leden van de SMB, omdat men veronderstelt dat bij diverse monialen-communiteiten de problemen met de toekomstige bestuurbaarheid duidelijk en acuut zijn. Daar is in de meeste

gevallen geen hogere instantie in eigen kring waar men op terug kan vallen.

Vervolgens deed men per Samenwerkingsverband verslag van de bespreking van de brochure "Wij Religieuzen....", waarin met name gezocht wordt naar de overeenkomsten tussen alle religieuze instituten in Nederland. In de SBCN en de SNPR waren er recent goede gesprekken over en het Dagelijks Bestuur van de SMB heeft er zich ook over gebogen, ter voorbereiding van een gesprek met de achterban. De SNVR is in afwachting van de resultaten van de besprekingen in de studiegroepen over actueel actief vrouwelijk religieus leven. Wanneer de resultaten daarvan in de loop van komend jaar beschikbaar zijn, wil men die leggen naast de brochure.

In de Algemene Vergaderingen van SBCN, SNPR en SNVR is recent ook gesproken over het komen tot één Conferentie van religieuzen in Nederland. De *communis opinio* is dat die er snel moet komen. Alleen de SMB heeft nog geen standpunt bepaald. Bij de andere drie Samenwerkingsverbanden was duidelijk dat men straks binnen het grote geheel wel de kans wil hebben enkele van de huidige, specifiek eigen, activiteiten te kunnen continueren. Het lijkt ook een goed idee eens in Engeland, Ierland of Spanje te vragen hoe men daar de éne Conferentie gestructureerd heeft. Afgesproken is dat er een voorbereidingscommissie komt, die ook aandacht besteed aan de personele en financiële consequenties, en dat men per Samenwerkingsverband in de AB-vergadering van juni 2002 laat weten welke van de huidige eigen activiteiten men beslist wil continueren.

Intussen was ook de KNR-Begroting 2002 besproken, met een toelichting van de nieuwe KNR financieel-economisch stafmedewerker C. Backer RA. Duidelijk is dat de salarissen in de 'zorg-sector' in een stijgende lijn zijn en dat heeft gevolgen voor deze begro-

ting, omdat het KNR Rechtspositiereglement de CAO voor die sector volgt. Men kon de begroting goedkeuren, maar er zijn wel zorgen voor de toekomst. Dat bleek toen een uitbreiding van de secretariële/inhoudelijke steun voor de Commissie Roepen ter sprake kwam. Dat kost extra geld, maar men heeft het DB wel toestemming gegeven om die uitbreiding nader te onderzoeken op de financiële consequenties en dan met een voorstel te komen.

Het DB kreeg ook de opdracht experimenteel en voorzichtig te gaan werken met het 'profijtbeginself'. Indien een religieus instituut een bijzonder beroep op het Bureau KNR doet, dan is het mogelijk dat men daarvoor een rekening krijgt. Uiteraard zal dit dan tevoren overlegd worden.

Vervolgens werd kennis genomen van het beknopte werkplan voor het Bureau KNR 2002.

Tot slot was er kort aandacht voor de stand van zaken bij de Bestuurskamer (zie ook elders in dit blad) en voor het overzicht van onderwerpen, waar het Dagelijks Bestuur aandacht aan heeft besteed in de periode juni - november 2001.

AL

Data AB KNR: 5 juni en 10 december 2002

Bestuurswisselingen

Missionarissen van de H. Familie

Voor een periode van 6 jaar is Het Generaal bestuur als volgt samengesteld:

Pater Wim van der Weiden van de Javaanse provincie, Generaal Overste

Pater Alois Hüging van de Duitse provincie, Vicaris

Pater Zbigniew Dykiel van de Poolse provincie, Secretaris

Pater Edmund Michalski van de Poolse provincie, Generaal Econoom

Pater Paulinus Yan Olla van de Provincie Kalimantan, Lid

Als functionaris van dit bestuur blijft Pater Jan Brieffies procurator van het GMO in de U.S.A.

Nederlandse Provincie van het Genootschap van de Dochters der Liefde

Zuster Remigia Kenis, Provinciaal overste,

Zuster Wilhelma van de Pas

Zuster Michaël van Kessel

Zuster Romana Schreurs

Zuster Canisia Feld

Dominicanen

Tijdens de vierjaarlijkse beleidsvergadering van de Nederlandse Dominicanen is een nieuw bestuur gekozen:

Martin Vijverberg, Provinciale overste

Ben Vocking, co-provinciaal

Jozef Essing, co-provinciaal

René Dinklo, lid

Bert Wulffelé, lid

Jan Wenting, lid

Theo Koster, lid

Wie geïnteresseerd is in de beleidskeuzes die de Dominicanen maakten kan terecht op www.dominicanen.nl onder het steekwoord kapittel.

Kleine Zusters van de Heilige Joseph

Tijdens het Generaal Kapittel van de Congregatie van de Kleine Zusters van de Heilige Joseph is op 21 september een nieuw Generaal Bestuur gekozen:

Zuster Margret Dekker, generale overste

Zuster Karin Takkenkamp, vicares

Zuster Christina Tandayu, raadslid

Zuster Grace Lyimo, raadslid

Zusters Franciscanessen van Mariadal

Tijdens het Kapittel is voor een periode van vijf jaar een nieuw bestuur gekozen:

Zuster Will van Hooijdonk, algemeen overste

Zuster Clarita Wetzelaer, plv. algemeen overste

Zuster Cira Lourens

Zuster Francinette Uytdehaag

Zuster Jacinta Verwers

Paters Maristen Nederland

J.A.M. Hulshof is gekozen tot algemeen overste van de Sociëteit van Maria (Paters Maristen).

Oproep videobanden

De Commissie Communicatie wil graag inzicht krijgen in de wijze waarop Nederlandse religieuzen in de periode 1995-2000 zélf hun religieuze leven hebben verbeeld (audiovisueel). Wellicht leent een gedeelte van het materiaal zich om desgevraagd ter beschikking te stellen aan de media (uiteraard nadat u daar in ieder afzonderlijk geval toestemming voor heeft gegeven). Wij willen u derhalve vragen om een kopie van uw videobanden ter beschikking te stellen aan de afdeling Communicatie, indien mogelijk met een korte toelichting waarin u aangeeft waarom u indertijd besloten heeft om deze opnames te (laten) maken.

Deze oproep is een herhaling (van BB juni 2001); het aantal reacties was toen: nul.

WWW.KNR.NL

Sinds enkele weken is de KNR-website officieel in de lucht. Wanneer u de moeite neemt om er een kijkje te nemen zult u zien dat er nog verschillende aanpassingen dienen plaats te vinden, voordat de site echt *af* is.

Het is onze bedoeling dat zoveel mogelijk religieuze instituten via de KNR-site gelinkt worden, want het gaat primair om de instituten van gewijd leven en niet om de KNR. Op het bureau-KNR beschikt men over informatie – verkregen via een vragenlijst – om die links tot stand te brengen. Wij verwachten dat dit rond de jaarwisseling gerealiseerd kan worden.

Een ander verbeterpunt is de presentatie. De informatie over de Samenwerkingsverbanden, de KNR en haar commissies is op dit moment nog vrij ambtelijk van toon (om niet te zeggen: gortdroog). Voorlopig zijn vooral enkele al langer bestaande informatieve teksten gebruikt. Het is nuttige informatie voor mensen die willen weten hoe de KNR is georganiseerd en wat het Bureau KNR doet, maar de inhoud zal de komende maanden herschreven moeten worden.

Behalve deze meer zakelijke informatie, is het onze bedoeling langs deze weg religieus leven voor het voetlicht te brengen. Wat is religieus leven? Hoe is het ontstaan? Wat zijn de hoofdvormen en hoe ontwikkelen die zich? We willen daar voor mensen die geïnteresseerd zijn, op een toegankelijke manier informatie over bieden. Hier-

voor zoeken we nog eenvoudige, aansprekende teksten en afbeeldingen. Tot slot is het onze bedoeling op de KNR-website een gesprek aan te gaan over vragen als: Wat is religieus leven anno 2001? Welke vormen van religieus leven spreken u aan? Wat is de grote (aantrekkings) kracht van religi-

Andere sites

Veel religieuze instituten en verwante organisaties hebben een eigen website. We zullen proberen u daar regelmatig over te berichten.

Een helder overzicht van de missionaire beweging kunt u bijvoorbeeld vinden bij de site van de NMR: <http://www.missieraad.nl>.

We willen hier ook wijzen op de webpagina van de Kapucijnen: <http://www.kapucijnen.com>. Ik noem deze speciaal omdat webmaster Piet Hein van der Veer in het lijfblad van de Kapucijnen *Kap en Koord* regelmatig attendeert op andere interessante sites. In het novembern timer vroeg hij onder meer aandacht voor de leefwereld van andere culturen. De nuttige surf-tips inclusief het enthousiaste commentaar van Piet Hein van der Veer geven we graag door:

eus leven? Wij willen er namelijk geen statisch geheel van te maken, maar een soort marktplaats waar ruimte is voor dialoog, ontmoeting en ontwikkeling. We hopen daarbij op een levendige deelname van uw kant. Bijdragen kunt u nu reeds sturen naar: communicatie@KNR.nl

Voor informatie over hindoeïsme zijn er twee bijzonder mooie sites: <http://www.onlinedarshan.com> en <http://www.bhaktisangeet.com>. Er is daar veel te zien en je kunt je laten meevoeren in de warme wereld van het hindoeïsme

Over de islam zijn er zeer veel sites. Ik beperk me tot: <http://www.xs4all.nl/-siend>. Dit is de afkorting van Stichting Islam en Dialoog. Daar is te lezen over de grondhouding, activiteiten, werkwijze, verwijzingen e.d. Een tweede site is van N.R.C.: <http://www.nrc.nl/w2/lab/profiel/islam>. Deze is uiteraard aanbevolen. Minder voor de hand liggend is de site voor moslimvrouwen. Goede raad, praktische problemen, vraagbaak, gedichten enz.: <http://www.moslima.nl>. Met respect!

De vlam brandende houden

in gesprek met zr Dymphna Vanwesenbeeck

Zr Dymphna Vanwesenbeeck (Bergen op Zoom, 1934) is generale overste van de grootste vrouwelijke congregatie in Nederland, de Zusters van Liefde van Onze Lieve Vrouw Moeder van Barmhartigheid van Tilburg. Zij heeft onlangs een internationale bijeenkomst van haar congregatie in Dublin geleid, waar Zusters van Liefde wereldwijd met elkaar spraken over de beleving van de geloften in deze tijd.

Zr Dymphna groeide op in een goed rooms gezin als tweede oudste van negen kinderen (vijf jongens en vier meisjes). Zr Dymphna: "We hadden en hebben een sterke onderlinge band. Mijn moeder stond helemaal open voor nieuwe ontwikkelingen en stimuleerde dat ook bij ons, terwijl mijn vader daarin wat voorzichtiger was. Vader heeft zich opgewerkt van boekhouder tot bedrijfsleider. Moeder was kostuumnaaister. Voor haar huwelijk ging

ze naar verschillende gezinnen om daar nieuwe kleding en verstelwerkzaamheden te verzorgen. Ze kwam in aanraking met mensen met een andere geloofsovertuiging en heeft daarvoor heel veel mensenkennis opgedaan. Wij hadden ook - voor zo ver als ik me kan herinneren - altijd protestantse burens, waarmee we steeds een goede relatie hadden. Dit was een goede basis om je te verdiepen in andere levensovertuigingen. Mijn ouders

bereikten een hoge leeftijd en we hebben dus lang van hen mogen genieten. Wij mochten thuis allemaal studeren en dat vind ik heel bijzonder. Ons pa en moe hebben ieder dubbeltje wel drie keer moeten omdraaien. Ik ging naar het pensionaat St. Anna in Oudenbosch, waar ik gebleven ben tot mijn eindexamen voor onderwijzeres. Toch ben ik er niet ingetreden en wel om twee redenen. Ten eerste vond ik het verschrikkelijk dat je niet samen met je familie mocht eten als zij op bezoek kwamen. De familie at in de spreekkamer en de zusters moesten de maaltijd in het klooster gebruiken. Wat me ook tegenstond was de verslechtering van de sfeer in onze klas nadat een deel van mijn klasgenoten te kennen gaf bij de zusters van Oudenbosch te willen intreden. Ze gingen zich ineens heel anders gedragen en ik dacht toen: Je verliest een stuk van je eigen identiteit, dat kan nooit goed zijn. Ik heb de kweek afge maakt en ben op de parochieschool gaan werken in Bergen op Zoom. Mijn verlangen om in het klooster te gaan was echter niet helemaal gedoofd. Mijn moeder had twee zussen, die ingetreden waren in Tilburg. Eén van beiden schreef heel interessante brieven vanuit Indonesië. Het wereldwijde element dat zij daarmee in ons gezin bracht sprak me enorm aan. Zodoende dacht ik: ik ga naar Tilburg. Dat heb ik na enkele jaren gedaan en daar heb ik na 45 jaar nog altijd geen spijt van. Integendeel!

Afrika

Meteen bij het kennismakingsgesprek in Tilburg gaf ik aan dat ik graag naar Afrika zou gaan. En mijn wens ging in vervulling, toen ik in 1965 naar Zimbabwe gezonden werd. Eigenlijk heb ik in onze congregatie altijd werk mogen doen wat ik graag deed. Vóór Afrika was ik in Friesland en dat had ook iets heel aparts. Wij begonnen daar in 1960 met een nieuwe vestiging. Vanuit Wijtgaard bedienden wij de scholen in diverse dorpen in de omtrek. Ik kwam

samen met een medezuster op een "tweemansschool" in Warga/Wartena. Ik ben vanaf 1965 bijna 15 jaar in Afrika geweest. Die tijd zou ik voor geen goud hebben willen missen. Twee weken na aankomst stond ik al voor de klas op een kweekschool. Na vier jaar werd bij een vernieuwingskapittel geconstateerd dat er veel werkeloosheid was onder Afrikaanse onderwijzers. Daarom besloten wij als groep om niet langer de plaatsen van Afrikanen te bezetten. Ik mocht sociologie gaan studeren in Salisbury, de hoofdstad van Zimbabwe. In die tijd was de universiteit de enige plek waar de verschillende rassen samen mochten studeren en bij elkaar op dezelfde campus wonen. Elders was er een scherpe rassenscheiding, zoals in Zuid-Afrika. Van mijn Afrikaanse medestudenten heb ik veel geleerd over de waarden van hun cultuur en achtergrond. Na mijn driejarige studie ben ik gaan werken bij de bisschoppenconferentie. Er moest een nationale commissie komen voor ontwikkelingswerk en voor mij was dat een grote uitdaging, waaraan ik van 1972 tot 1979 heb gewerkt. We zijn begonnen met het opzetten van diocesane bureaus voor ontwikkeling. Ondertussen was het proces gaande naar onafhankelijkheid (in 1979/1980). Wij hebben ons als groep steeds ingezet voor Afrikanisatie. In 1979 heb ik in de bisschoppenconferentie gesteld dat mijn post geafrikaniseerd moest worden, vooral met het oog op de naderende onafhankelijkheid. Voor het opzetten van een nationaal ontwikkelingsprogramma moest er een eigenlandse ontwikkelingscoördinator komen, die goed zou kunnen onderhandelen met lokale instanties en met de nieuwe regering. Uiteindelijk zijn de bisschoppen voor dit argument gezwicht. Mijn plaats werd ingenomen door een Afrikaanse leek en hij heeft het heel goed gedaan. Maar ik viel in een gat, omdat ik vond dat ik niet in Zimbabwe kon blijven. Ik wilde mijn opvolger een eerlijke kans geven om het werk volgens zijn inzichten in te richten. Dus ik

moest consequent zijn en mijn biezen pakken. Na diverse omzwervingen via Israël, Rome en Ierland kwam ik in Nederland aan.

Cebemo

Als je jaren weg bent geweest is het een grote stap om terug te komen in Nederland. Je moet er bijna toe gedwongen worden, vanwege gezondheid of wat dan ook, want het effect is: *ontworteling*. Waar ik bij terugkeer in Nederland zo tegenop had gezien werd me eigenlijk heel makkelijk gemaakt. Want toen ik thuis kwam lag er een brief van Dhr. Jos van Gennip, toenmalig directeur van Cebemo. Hij nodigde mij uit als ik zinvol werk zocht om maar eens langs moest komen. Ik kende Cebemo omdat ik vanuit Afrika de contacten had gehad met de verschillende donoren-organisaties in Europa. Enkele weken na het gesprek met Dhr. Van Gennip werd ik ingedeeld bij de staf op de Afrika afdeling als regioverantwoordelijke voor Zuidelijk Afrika. Nu zat ik aan de andere kant van het ontwikkelingsgebeuren. In plaats van de aanvrager en ontvanger van hulp te zijn moest ik nu beoordelen welke projecten haalbaar waren voor financiering en welke niet. Dit was vooral in het begin niet eenvoudig omdat ik soms de partners in het Zuiden heel goed kende. Bij Cebemo had je indertijd heel betrokken mensen met veel ervaring in verschillende ontwikkelingslanden. Dat werkte erg stimulerend. Wij waren voortdurend bezig met het meehelpen aan de opbouw van een betere wereld. Lopend door het gebouw op vrijdagmiddag riep Jos van Gennip wel eens: "*hé zijn jullie niet meer aan het werk? De armoede in de wereld houdt ook niet op om vijf uur!*" Ik heb tien jaar met veel plezier bij Cebemo gewerkt. Toen was er in onze congregatie in 1987 een generaal kapittel. Het kapittel riep mij op en ik werd geconfronteerd met de vraag of ik me beschikbaar wilde stellen voor een bestuursfunctie. Ik vond het heel moeilijk, maar voelde dat ik niet mocht weigeren.

Besturen

Het is nu al ruim veertien jaar dat ik in het bestuur van de congregatie zit. Eerst als bestuurslid en sinds 1999 als generale overste. Wij werken in ons bestuur in teamverband. Alle besluiten worden in consensus genomen. Dat is soms spannend, omdat we zusters van verschillende culturele achtergrond in ons bestuur hebben. Onze constituties benadrukken de rijkdom van die verscheidenheid. De eenheid binnen de congregatie, waar wij naar streven, bestaat niet in uniformiteit, maar stelt ons in staat om solidair over grenzen heen te kijken en om samen met medezusters vanuit andere culturen een zelfde ideaal te beleven. Dat vind ik nog steeds een uitdaging.

Dit was ook duidelijk toen we enkele maanden geleden in Dublin waren. We hebben ons daar verdiept in het thema van **de geloftenbeleving** in deze tijd. Waarom bezig zijn met geloften? Een spannende vraag, omdat de geloften de kern vormen van ons religieuze leven. Hoezeer dat leeft voor alle zusters binnen onze congregatie bleek onder andere uit de honderden reacties die binnen kwamen na het laatste GC-bulletin over de geloften, dat verspreid werd als voorbereiding voor Dublin.

Sommige zusters waren enthousiast over de nieuwe visie die daarin werd gepresenteerd. Anderen waren bezorgd of alles waarop zij bij de professie "*ja*" hadden gezegd, nu dan ineens verkeerd of achterhaald was geworden. Pater Diarmuid O'Murchu msc¹ heeft in Dublin enkele dagen de discussie over de betekenis van de geloften vroeger en nu geleid. Wat hij zei was niet eenvoudig, maar wel boeiend. Hij stond eerst uitvoerig stil bij de om-

¹ In het vorige nummer van het KB stond een bespreking van een boek van deze auteur. Misleid door de titulatuur op het omslag hebben wij toen de indruk gewekt dat O'Murchu tot de Oblaten van Maria zou behoren. Dat is een vergissing. Hij is in hart en ziel lid van MSC.

standigheden waarin kerk en kloosterleven, zoals wij het lange tijd gekend hebben, hun vorm hebben gekregen. Hij benadrukte dat het **tijdgebonden** omstandigheden waren, begrijpelijk en misschien ook nodig, maar niet van alle tijden. In het kloosterleven voor het Vaticaans Concilie werden de geloften bepaald door wetten en voorschriften. Religieuzen moesten volgens strikte regels leven. De grondgedachte daarbij was, dat de wereld verlaten moest worden. De beleving van de geloften sloot hierbij aan. Het Vaticaans Concilie legde andere accenten. Religieuzen kregen de opdracht om midden in de wereld te staan. Nu staan we aan het begin van een nieuw millennium. O'Murchu is er van overtuigd dat de wereld weer om een andere benadering van het kloosterleven vraagt. Hier hebben wij in Dublin over gediscussieerd. Niet in alle landen worden dezelfde vragen gesteld aan de beleving van het religieuze leven, maar er was veel respect en waardering voor elkaars belevingen. Waarom we de laatste jaren zoveel aandacht schenken aan de beleving van de geloften van onze zusters? We doen alleen maar wat ons gevraagd is door het laatste generale kapittel. Het kapittel heeft ons veel opdrachten gegeven. Wij proberen daar gevolg aan te geven. Ook is ons gevraagd om veel aandacht te geven aan **vorming**. Vorming, oké in de landen waar we nog nieuwe kandidaten hebben zoals in Brazilië, Filippijnen en Indonesië. Maar als je een situatie hebt zoals in onze Nederlandse provincie waar de gemiddelde leeftijd boven de tachtig jaar ligt, dan kun je toch niet meer over vorming praten. Dat doen we ook niet, we praten over verdieping. We hebben in Dublin ook een dag besteed aan initiële vorming. De aanwezige vormingsverantwoordelijken van Brazilië, Indonesië en de Filippijnen hebben haar eigen vormingsprogramma naar voren gebracht. Wij hebben samen gesproken over hoe we in eigen land kunnen omgaan met een aanpassing van het beleven van het religi-

euze leven en met name de geloftenbeleving. Dit was heel verrijkend. Dan komen de culturele verschillen sterk naar voren. Dat zie je ook in ons bulletin², dat we als voorbereiding voor deze Dublin bijeenkomst hebben uitgegeven en waarin jonge zusters uit Indonesië, Brazilië en uit de Filippijnen aan het woord komen over wat voor haar de geloften betekenen. Dat blijkt heel divers te zijn. We moeten deze rijkdom gebruiken, het goud opdelven dat aanwezig is in onze congregatie.

Grensgangers

Het is niet eenvoudig om te werken met heel verschillende realiteiten. Enerzijds met een steeds verdergaande vergrijzing van een groot gedeelte van de congregatie met alle gevolgen van dien en anderzijds met het jonge elan van de gebieden, waar de congregatie groeiende is.

Het uitstippelen van beleid gericht op een verantwoorde beleving van het religieuze leven in deze tijd en onder zo verschillende omstandigheden is wel een uitdaging.

De situatie van het religieuze leven in het westen is een "*grenssituatie*" geworden. Het lijkt alsof de maatschappij religieuzen niet meer nodig heeft. In Dublin hebben wij geconstateerd dat wij juist in dergelijke situaties aanwezig moeten zijn en een rol te vervullen hebben als "*grensgangers*", als voortrekkers, als profeten voor gerechtigheid en vrede, aanwezig zijn op het snijvlak van de realiteit van de samenleving en van onze strijd voor gerechtigheid.

Religieuze leiders moeten voortrekkers zijn. Wij moeten op weg gaan, ons laten inspireren door de tijdgeest en omstandigheden. Wij zijn geroepen om de congregatie te dienen vanuit een geloof in de toekomst, vanuit een trouw aan een levensideaal, vanuit

² GC Bulletin augustus 2001. Thema: de geloften. Voor geïnteresseerden zijn nog enkele exemplaren verkrijgbaar via het sekretariaat van het Generaalat SCMM: tel. 073-6130033.

een trouw aan de stichter en voorgangsters. Wij moeten naar wegen zoeken om het *vuur onder de as aan te wakkeren en de vlam brandend te houden*.

Gerechtigheid en vrede

Wat ik als kind heb meegekregen van mijn ouders is het streven naar gerechtigheid en vrede. In Afrika werden we dagelijks geconfronteerd met het onrechtvaardige systeem van rassendiscriminatie. Toen ik eens met een Afrikaanse zuster naar de hoofdstad ging, stopten we onderweg bij een *drive-in* restaurant en bestelden iets. De kelner bracht voor haar de coca cola in een flesje en mijn jus d'orange in een glas, haar hamburger in een papieren servet en de mijne op een bordje. Ik ben meteen verontwaardigd naar binnen gegaan en vroeg: "Waar is de manager"? Die was er natuurlijk niet, maar ik ben daarna doorgereden naar het kantoor van de katholieke commissie van Justitia et Pax en die hebben er werk van gemaakt. Omdat jij een blanke huid hebt zou je méér zijn dan de ander? Dat is toch godgeklaagd? Ik tracht de dingen die op mijn weg komen te toetsen aan het rechtvaardigheidsprincipe. Ik probeer het leven met al de voorvallen en ontwikkelingen positief te benaderen. Het is mijn ervaring dat er aan alles in het leven een positieve kant zit. Als we daar eerst naar kijken, dan worden de negatieve kanten veel minder scherp. En zo is dat ook in contact met mensen. Als ik kritiek heb op deze of gene, probeer ik eerst naar de positieve kant te kijken. Dan komt die kritiek vanzelf in een ander, meer gedempt licht te staan. Dat is wat ik nastreef, al lukt dat lang niet altijd.

Speerpunten

Voor de voorbereiding van het kapittel van 1999 hebben wij in de congregatie het boek gebruikt van Joan Chittister: *Het vuur onder de as*. De slogan werd: *De vlam brandend houden*. We hebben toen ook veel gewerkt met symbolen

en veel zusters dragen nog dagelijks het speldje van de *vlam*. Zodoende houden we het levend onder elkaar. Het kapittel heeft ook het belang onderstreept van een gezamenlijk aandachtspunt voor deze zes jaren periode en dat is het bevorderen van *de mensenrechten*. Ondanks de hoge gemiddelde leeftijd in de congregatie, althans in het westen en Noord-Amerika, is er de behoefte aan verdieping bij de zusters. Vroeger stond het werk voorop, vormde dat eigenlijk je bestaansrecht als religieuze. Nu richten we ons meer op de innerlijkheid, de spiritualiteit en op hetgeen je uitdraagt naar buiten. Hoe sta je in deze wereld, hoe maak je er een betere wereld van? Voor ons gezamenlijk aandachtspunt van mensenrechten hebben we een netwerk opgericht, waarin afgevaardigden zitten vanuit de verschillende provincies en regio's. Wij komen met dit netwerk enkele keren tijdens deze bestuursperiode bij elkaar en maken afspraken over heel concrete situaties van schendingen van de rechten van de mensen, waar wij als congregatie iets tegen willen doen.

Wij zijn best gelukkig met het feit dat we een behoorlijk grote congregatie hebben. We werken in tien verschillende landen en ervaren het internationale karakter van onze congregatie als zeer waardevol. Dit moet zo lang mogelijk bewaard blijven. Het moet beschermd worden en levend gehouden. In de verdeelde wereld van vandaag kunnen wij als internationale religieuze gemeenschap een duidelijke boodschap uitdragen van solidariteit en eenheid. In een wereld, die steeds meer wordt gekenmerkt door culturele, etnische en religieuze spanningsvelden hopen we dat deze vorm van intercultureel samenwerken een teken van hoop mag zijn.

WvdV

Platform rond toekomst van religieus leven

Vorig jaar mei heeft de commissie 'Roepen tot Religieus Leven' van de KNR zich met een enquête tot alle besturen van religieuze instituten gericht. Deze had tot doel de belangstelling te peilen voor een platform rond diverse aspecten van *toekomst van religieus leven*.

Daarbij werd gedacht aan:

- de presentatie van religieus leven, ook vanuit de invalshoek 'roeping';
- uitwisseling en uitdieping van ideeën en ervaringen die men heeft met verschillende vormen van associatie of verbondenheid;
- andere manieren van erfgoed doorgeven.

Door middel van deze enquête wilden wij nagaan of er voor zo'n platform voldoende draagvlak is en wilden we meer zicht krijgen op de specifieke behoeften die op dit vlak leven bij de diverse religieuze instituten. Wij hebben de binnengekomen antwoorden aan een uitgebreide analyse onderworpen en de resultaten daarvan gepubliceerd in het eindrapport *Tot Roepen Geroepen*. Dit rapport is inmiddels tijdens de algemene vergaderingen van SNPR, SNVR en SBCN gepresenteerd. Een samenvatting werd al eerder gepubliceerd in het KNR Besturen Bulletin van juni 2001.

Op grond van deze conclusies heeft de Commissie Roepen inmiddels haar plannen verder uitgewerkt. Dit platform zou naar ons idee vooral een continuüm moeten worden: we willen niet een reeks losse vergadermomenten in het leven roepen. Het accent zal moeten liggen op het proces waar commissie en deelnemers samen aan gaan staan. Daar hoort zeker ook bij het tussentijds werken aan de vragen waaraan tijdens de bijeenkomsten prioriteit gegeven wordt. Dat proces gaande houden, stimuleren en verdiepen, beschouwen we als de taak van ons als commissie.

Een eerste platformbijeenkomst hebben we gepland op woensdag 30 januari a.s., van 14.00 tot 16.45 uur.

Uitnodigingen hiervoor zijn inmiddels naar alle religieuze instituten verstuurd.

Voor het begeleiden van deze middag hebben wij Prof. Piet Leenhouders OFM Cap benaderd. Hij zal ons helpen om onze vragen en behoeften verder te verhelderen en om samen onze koers voor de nabije toekomst uit te zetten

Het programma ziet er als volgt uit:

- Inleiding door Prof. Leenhouders rond het thema '*Roepen tot Religieus Leven' tegen de achtergrond van de tekenen van de tijd*.
- Beraad in kleine groepen, uitgaande van het onderzoeksrapport en de inleiding van Prof. Leenhouders. Het is daarbij de bedoeling dat we met elkaar vooral onze eigen vragen en verwachtingen verhelderen. Waar liggen onze prioriteiten t.a.v. deze materie en t.a.v. dit platform? Hoe geven we daar vorm aan?
- Plenaire presentatie van de bevindingen van de diverse groepen.
- Samenvatting daarvan en reflectie daarop door Prof. Leenhouders.

Wij hopen dat deze eerste bijeenkomst vooral een startpunt zal kunnen zijn. Mogelijk groeit het uit tot een forum waar we ons kunnen bezinnen op zoiets als *toekomst van religieus leven*. Vaak zal dat op een andere manier gestalte krijgen dan in het verleden, maar juist dat zou ons sieren. Die hang naar voor iedere tijd en plaats nieuwe vormen is immers iets dat onafscheidelijk met de religieuze traditie verbonden is.

Misschien kan op deze manier een plek ontstaan, waar we met elkaar een voedingsbodem bieden aan nieuw elan voor dat wat ons dierbaar is.

Pierre Humblet

Leerstoel “Vrouwen, geloof en cultuur”

Stand van zaken

Vanaf 1 juli 2001 is de leerstoel waartoe de Unie NKV³ in 1998 het initiatief nam, een feit. De Theologische Faculteit van de Katholieke Universiteit in Nijmegen heeft de Catharina Halkes /Unie NKV-leerstoel heeft ingesteld onder de koepelnaam ‘Religie en Gender’.

Wat betreft de structurele inbedding binnen de universiteit het volgende. De Unieleerstoel is gekoppeld aan de al bestaande Catharina Halkes-leerstoel. In de nieuw gevormde bijzondere leerstoel ‘Religie en Gender’ zijn twee leeropdrachten samengevoegd: de leeropdracht van de Catharina Halkes leerstoel, ‘Feminisme en Christendom’ en de leeropdracht vanwege de Unie NKV, ‘Vrouwen, geloof en cultuur’. Elk van de twee leeropdrachten geldt voor één dag per week, gedurende vijf jaar. Prof.dr. Maaïke de Haardt kreeg hiervoor een aanstelling.

Wat wordt onderzocht?

De leeropdracht Vrouwen, geloof en cultuur heeft betrekking op het sociale en spirituele kapitaal van de Katholieke vrouwenbeweging. Het gaat erom de sociale en spirituele identiteit van vrouwen aan het licht te brengen, om haar verworvenheden aan ‘praktische theologie’ vanuit haar geleefde ervaring herkenbaar en overdraagbaar te maken. Dat is globaal de opdracht die de vrouwenbeweging in het vizier heeft. Maaïke de Haardt probeert die nu verder te verhelderen zodat zij hem stap voor stap vorm kan geven in concrete onderzoeksprojecten. Die komen dan in een beleidsplan terecht. Momenteel verdiept zij zich in vragen als: Wat valt onder ‘spiritueel kapitaal’? In welke bronnen, bij welke personen en groeperingen is het te vinden? Valt er samenhang te ontdekken tussen ‘spiritueel kapitaal’ en ‘gender’? Hoe zou die samenhang dan geïnterpreteerd kunnen worden?

Maaïke de Haardt zal haar beleidsplan voor de toegevoegde Unie-leerstoel uitzetten in een feestelijke presentatie op zaterdag 1 juni 2002 te Nijmegen. Iedereen is daar welkom.

In 2002 organiseert Maaïke de Haardt samen met collega’s voor de derde maal Open Studiedagen met aandacht voor het geloof van vrouwen in het dagelijks leven. Het thema voor dit jaar is: Gekleurde vrouwen: theologes uit andere continenten. Voor meer informatie/aanvraag folder: dr. Grietje Dresen. Tel 024- 361 24 88. E-mail: G.Dresen@theo.kun.nl

De toekomst van de leerstoel

De Commissie Fondswerving Leerstoel (CFL) heeft het benodigde bedrag van f.220.000 bijna geheel binnen! Diverse stichtingen en organisaties hebben f.199.000 bijeengebracht, de organisaties van de Unie NKV schonken f. 10.157, particulieren gaven nog eens f. 5000.

In de toekomst zal de verantwoording die het Uniebestuur met de leerstoel op zich heeft genomen, actief moeten worden gedragen door de besturen en de leden van de vier vrouwen- organisaties, want de Unie NKV is als overkoepelend orgaan afhankelijk van hun inzet.

Suggesties voor de SNVR:

³ [Bij de Nederlandse Katholieke Vrouwenbeweging zijn aangesloten het Katholiek Vrouwengilde \(KVG\), het Katholiek Vrouwendispuut \(KVD\), ZIJ-Actief katholiek vrouwen netwerk \(voorheen Federatie Katholieke Plattelandsvrouwen Nederland \(KPN\) en de Samenwerking Nederlandse Vrouwelijke Religieuzen.](#)

De SNVR zou naar mogelijkheden kunnen zoeken om eens per jaar een onderwerp waar Maaike de Haardt zich mee bezig houdt, ter sprake te brengen en haar iets terug kunnen laten horen van de ervaring daarmee. Dit zou uitstekend passen in het kader van de Intentieverklaring van de SNVR. Bij elke AV-vergadering kunnen de activiteiten die zijn ontplooid in het kader van de leerstoel vermeld worden. Deelnemers aan de Open Studiedagen zouden er over kunnen berichten in haar eigen kring. Ieder die een artikel of interview leest, of een lezing van Maaike de Haardt bijwoont, zou dat kunnen doorgeven aan de redactie van een eigen blad of die van het KNR-Bulletin.

Wil de Unie de leeropdracht 'Vrouwen, geloof en cultuur' in 2006 voortzetten, dan zal er een mentaal en financieel draagvlak voor moeten komen. Om de eeuwenlange achterstand in te lopen zou er wat ons betreft een 'gewone', permanente leerstoel mogen komen, gefinancierd door de overheid. Maar of die droom verwezenlijkt zal worden?

In elk geval attenderen wij u graag op het gironummer voor de leerstoel:
Giro 4161228, t.n.v. Stichting Unie NKV/COL te Heeswijk Dinther.

Riet Spierings, namens de SNVR lid van de COL (Commissie Onderzoek Leerstoel)

Open Studiedagen aan de KUN: 25 januari: Ada María Isasi-Diaz 22 maart: Mercy Amba Oduyoye 17 mei: Delores Williams
--

In enorm lijden liggen de zaden besloten van inzicht, mededogen en vrede

Op 22 september laatstleden werd de Beweging van Barmhartigheid opgericht. In onderstaande bijdrage vertelt Elise van Uitregt, zelf van meet af aan betrokken bij de beweging, wat voor haar mededogen betekent.

Mededogen is voor mij niet gekoppeld aan een of ander geloof. Binnen de Beweging van Barmhartigheid is mededogen het gemeenschappelijke verbindende element, ongeacht geloof of levensbeschouwing. Mededogen is de meest basale kracht die ik ooit ervaren heb. Het diepe universele mededogen is de energie die mij in zeer onbarmhartige omstandigheden heeft doen *overleven*. Het is ook de energie die mij de kracht gaf tot *leven* te komen. Het ontvangen van dit diepe universele mededogen (waar geen mens aan te pas komt) is belangrijk voor mijn ontwikkeling van liefde en (intermenselijk) mededogen. Het verbindt mij met mijn bestemming, met het diepe weten als ook met de bron van innerlijke kracht.

Datgene wat mededogen tot iets van mijzelf en tot iets van mijn dagelijks leven maakt, is van een andere orde, en betekent hard werken. Namelijk: *leven met de veelzijdige werkelijkheid*. Hiermee bedoel ik het leven tegemoet te treden zoals het leven is (in een totaliteit van goed en kwaad). In de praktijk van alledag betekent dit: alert zijn, aanwezig zijn, echt willen weten, serieus nemen van de innerlijke en uiterlijke werkelijkheid. En bij deze ervaringen stilstaan, zoals een onderzoeker met ogen en hart geopend. Ontwikkeling van mijn autonomie en bewustzijn geven mij meer inzicht in de/mijn werkelijkheid. Het belang te leven met de veelzijdige werkelijkheid geldt voor de werkelijkheid van vroeger en van nu. Toelaten van het enorme lijden van het verleden in mijn werke-

lijkheid, heeft mijn leven totaal veranderd. Niet langer ben ik een geïsoleerd slachtoffer, afhankelijk en onvrij. Ik zie mezelf nu zoals ik ben met oog voor wat wél mogelijk is. Ik ben trouw aan mezelf en maak eigen keuzes. Ik heb de verantwoordelijkheid genomen voor mijn leven, ook voor dat deel waarin ik niet geleefd heb. Hierbij kwam levensenergie vrij. Ook mijn lichaamservaring en lichaamsbewustzijn zijn toegenomen. Het lijden en het inzicht in mijn werkelijkheid hebben geleid tot mildheid, mededogen en vergeving. Zo worden daders tot leermeesters en wandaden in het verleden tot weldaden in het heden.

Leven met de veelzijdige werkelijkheid houdt ook in erkennen dat in mezelf en in ieder ander zowel zaden van goed als van kwaad besloten liggen. Mededogen laat mij het onderscheid zien tussen goed en kwaad en is onlosmakelijk met beiden verbonden. De confrontatie met het internationale terrorisme toont dat beide zaden zich ontwikkelen. Allerlei menselijke afweermechanismen drukken vaak de werkelijkheid weg. Het is daardoor geen gemakkelijke, maar zeker een waardevolle weg. Mijn ervaring is namelijk dat een open kijk naar de werkelijkheid, tegelijkertijd een open hart is. Daardoor gaan vreugde, vriendelijkheid en mededogen vrij stromen. Leven in mededogen is dus niet leven met alleen 'mooi en lief', maar ook met leed, met terrorisme; haat, liefde en

confrontatie. Overigens geneest mededogen de haat weer.

Inzichtmeditatie (*Vipassana*) en de ontmoetingen binnen de Beweging van Barmhartigheid helpen mij te leven met de veelzijdige werkelijkheid en zo de zaden van inzicht, mededogen en vrede tot plantjes te laten groeien.

Mededogen is in mijn leven meer en meer een beweging naar buiten toe geworden. Ik voel me thuis als eindredactrice van de nieuwsbrief van de Beweging van Barmhartigheid. In mijn onderzoek en in mijn contact met mensen met geweldservaringen, kan ik op een andere manier aanwezig zijn; vanuit gelijkwaardigheid, menselijke genegenheid en met geduld. Mijn mededogen gericht op de veelzijdige realiteit helpt mij om zonder vooroordelen naar hun vaak pijnlijke en gruwelijke ervaringen te luisteren. Ik daag hen uit en geef hen de ruimte om verantwoordelijkheid te nemen, zonder in te vullen wat goed is.

Mijn leven heeft me geleerd met weinig tevreden te zijn. Mijn welbevinden is niet gekoppeld aan goede tijden. Gehechtheid heeft plaats gemaakt voor verbondenheid in vrijheid. Mijn rijkdom is de verbondenheid die ik ervaar vanuit mededogen met de ander, met de totale kosmos. De kracht van mededogen brengt mij opnieuw in verwondering, want wat ik nu besef is dat ik van mijn leven met alles erop en eraan, ben gaan houden!

Elise van Uitregt

Op 15 december 2001 vindt voor de vierde keer de landelijke bijeenkomst plaats van de Beweging van Barmhartigheid. Deze bijeenkomst wordt gehouden van 14.00 - 18.00 uur in klooster 'Zin in Werk', Boxtelseweg 58 te Vught (T 073 - 65 88 000).

Consultatiebijeenkomsten Bestuurskamer 12 en 20 september

Toen 25 jaar geleden de solidariteitscommissies werden opgericht, was de reden duidelijk: de religieuze instituten hadden gelden 'over' en wilden graag adviezen over de wijze waarop

deze gelden maatschappelijk goed besteed zouden kunnen worden. Op dit moment is de situatie anders. En de problemen liggen op tweeërlei gebied: de religieuze instituten kunnen, mede

gezien de vergrijzing die optreedt, niet alles rondom een project meer zelf blijven volgen en beïnvloeden; ook de beschikbare financiële middelen zullen in de toekomst afnemen. Het DB-KNR heeft de Bestuurskamer de opdracht gegeven de toekomstige solidariteitsinzet van de religieuze instituten te bezien en adviezen in deze uit te brengen. De centrale vraag daarbij is deze: hoe kunnen religieuze instituten er samen voor zorgen dat projecten en organisaties, die door vele religieuze instituten van groot belang worden geacht, een toekomst houden? Intussen werken AMA, PIN en KOS gewoon door, omdat die commissies hun werk goed doen.

In september van dit jaar heeft de Bestuurskamer twee middagen voor de besturen van de religieuze instituten georganiseerd om hen te informeren over de voortgang van de activiteiten van de Bestuurskamer en om van gedachten te wisselen over de mogelijkheden met betrekking tot de toekomstige solidariteitsinzet. Als 'dossier' voor de gedachtewisseling functioneerden de notities *Solidariteitsinzet religieuze instituten. Resultaten korte inventarisatie september 2000 en Op zoek naar een spoor voor onze toekomstige solidariteitsinzet. Een discussiestuk van de Bestuurskamer Solidariteitsinzet*. Deze notities waren eerder aan alle religieuze instituten toegestuurd. Er waren vertegenwoordigers van zo'n 80 religieuze instituten aanwezig en er zijn levendige discussies gevoerd. Over één aspect van de problematiek bestond er zeker overeenstemming: het onderwerp waar de Bestuurskamer aandacht voor vraagt, is een serieus probleem en men buigt zich, ook intern in religieuze instituten, over de vraag hoe het verder moet met projecten die men steunt.

Duidelijk is dat niet alle religieuze instituten ten aanzien van de toekomstige solidariteitsinzet op één lijn zitten. Tijdens de bijeenkomsten zijn er in grote lijnen drie mogelijkheden met

betrekking tot de toekomstige ondersteuning van projecten naar voren gekomen, te weten:

1. De ondersteuning vanuit de religieuze instituten dient afgebouwd te worden.
2. Voor een bepaald project zouden dusdanige voorzieningen getroffen kunnen worden, dat het project nog voor bijvoorbeeld tien jaar kan doorgaan.
3. De religieuze instituten moeten een weg zoeken om gezamenlijk de projecten, die van belang worden geacht, in stand te houden, zodat zij een toekomstperspectief houden.

Nieuw voor de Bestuurskamer was dat er vanuit religieuze instituten blijkbaar weinig gelden meer gaan naar de grote fondsenwervers op de 'charimarkt', die bij voorbeeld via de televisie aandacht voor hun projecten vragen. Dit bleek ook uit de positieve reacties op een vraag of religieuze instituten niet speciaal daar hun steun moeten geven waar er zaken en waarden in het geding zijn die liggen in de lijn van hun eigen doelstellingen en waar andere 'fondsen' het af laten weten. Duidelijk is dat religieuze instituten die projecten willen steunen die staan in de lijn van het eigen charisma en de eigen geschiedenis.

De Bestuurskamer zal zich met name richten op die religieuze instituten, die al voor mogelijkheid drie kiezen; anderen zal gevraagd worden zich daarbij aan te sluiten. Want het dient een weg te worden, die gezamenlijk wordt ingegaan. De Bestuurskamer kan op die weg geen pasklare oplossingen aandragen, maar alleen adviezen geven: de uiteindelijke besluitvorming blijft immers voorbehouden aan de besturen van de religieuze instituten.

De projecten, die op dit moment door de religieuze instituten worden ondersteund, zouden in clusters ondergebracht kunnen worden. Wetenschapsbeoefening zou zo'n cluster kunnen zijn, alsmede bijvoorbeeld

projecten op missionair/diaconaal vlak.

Binnen bepaalde clusters van projecten, zullen prioriteiten gesteld moeten worden, zal de vraag naar mogelijkheden tot meer onderlinge samenwerking gesteld moeten worden en zal de onderlinge taakafbakening onderwerp van gesprek moeten zijn. Daarna zal bekeken moeten worden welke projecten de besturen van de religieuze instituten van belang achten en in stand willen houden. Uiteraard dient een en ander in goed onderling overleg plaats te vinden. En misschien kan de rol die religieuzen nu spelen in besturen, participantenraden en in de uitvoering, worden overgenomen door leken, die nauwe banden met religieuze instituten aangaan.

Een probleem dat zich overigens ook voordoet is het feit dat steeds meer getracht wordt de activiteiten van de organisaties in projectvorm te 'gieten'. Hierdoor ontstaat voor de subsidiegevers een overzichtelijk en afgerond geheel en kan beter 'de vinger aan de pols gehouden worden'. Toch blijkt dat het vaak niet mogelijk is de overheadkosten in deze projecten in te

bedden, wat inhoudt dat de 'harde kern', het dragende geheel van de organisatie in de problemen komt.

Op dit moment is door de Bestuurskamer besloten de lijn te volgen, die zich tijdens de bijeenkomsten in september aftekende. Dit houdt in dat concreet bezien zal worden welke projecten op dit moment door de religieuze instituten worden ondersteund en welke daarvan aangeven op korte of langere termijn in de problemen te zullen komen. Aan de hand van die gegevens zal getracht worden de projecten in clusters onder te brengen en zal bekeken worden waar eventueel doublures plaatsvinden. Dan zal bezien moeten worden hoe deze projecten zich in de toekomst kunnen ontwikkelen. Overigens zouden met betrekking tot de toekomstige financiering van projecten ook contacten met externe fondsen gelegd kunnen worden. En waarom zouden dat ook geen kerkelijke fondsen kunnen zijn? Want religieuze instituten en in hun sporen deze projecten hebben zich ingezet voor bepaalde noden vanuit hun evangelische inspiratie!

AL

Profetisch teken van gemeenschap en solidariteit

Religieuzen uit de hele wereld getuigen van hun volle gemeenschap met de H. Vader in dienst van de armen.

Kardinaal Eduardo Martinez Somalo liet in een schrijven d.d. 19 oktober 2001 weten op welke wijze de H. Vader de donaties van de religieuze instituten in het kader van jubileumjaar 2000 wil besteden.

Het geld zal worden aangewend voor de oprichting van een katholieke universiteit in Amman, Jordanië. Deze geste onderstreept de gevoelens die

Johannes Paulus II heeft voor alle christenen die in moeilijke omstandigheden verkeren. De paus sprak van zijn verlangen om nieuwe generaties te helpen het leven te confronteren na een voorbereiding dat hen zal helpen bij het worden van leiders in hun eigen land, verscheurd door conflicten en verdeeldheid. Belangstellenden kunnen bij Bureau KNR een kopie van de brief opvragen en een videoband lenen met als titel: *"Mi hai chiamato per nome"*.

Verwikkelingen rond een voorgenomen campagne: een terugblik

1. Voorgeschiedenis

Vanuit het overleg van de besturen van religieuze instituten in het bisdom Haarlem kwam in november 2000 het verzoek aan het Bureau KNR om voorbereidingen te treffen voor een pagina-grote advertentie waarin religieuze instituten blijk geven van hun betrokkenheid bij de ontwikkelingen in de 'zorg' en het 'onderwijs' en vooral van hun bezorgdheid over die ontwikkelingen. Zr N. Arkesteijn (provinciale overste Zrs Franciscanessen van Aerdenhout) en zr B. Hoogma (algemeen overste Zrs Franciscanessen van Bennebroek) waren de woordvoersters van dit initiatief.

Het idee voor zo'n advertentie vond een goed onthaal bij de Algemene Vergadering van de SNVR in diezelfde maand evenals bij de SBCN. Het Algemeen Bestuur KNR in december onderstreepte het belang van een zorgvuldig geformuleerde tekst voor de advertentie en van een professionele aanpak van de publicitaire begeleiding er omheen.

Op het Bureau KNR gingen Ad Leys, Inge van Nistelrooij en Will van de Ven aan de slag. Er werden contacten gelegd met de Katholieke Vereniging van Zorginstellingen (KVZ) en met de Nederlandse Katholieke Schoolraad (ABKO/NKSR). En in de loop van januari was de tekst voor een advertentie inhoudelijk gereed (!).

Maar tijdens deze voorbereidingen kwamen er toch telkens vragen op bij het rendement van een advertentie: het risico dat die zelfs niet opgemerkt wordt is reëel. En voor een dergelijke advertentie is veel geld nodig: minimaal zo'n f 150.000,- voor de plaatsing in drie landelijke ochtendbladen. Anderzijds bleef het Bureau signalen ontvangen dat men toch graag als religieuzen openlijk haar/zijn visie en betrokkenheid wil laten blijken aan de politiek en aan verantwoordelijke bestuurders.

De plannen werden er vervolgens op gericht om op vrijdag 11 mei, een dag vóór de 'dag van de zorg', de advertentie in enkele kranten geplaatst te krijgen. De religieuze instituten zouden tevoren de tekst van de advertentie ontvangen om te zien of zij deze inhoudelijk en financieel wilden ondersteunen.

Vervolgens vond er op 3 april een overleg plaats, waarbij aanwezig waren: de beide al genoemde initiatiefneemsters, zr M. Kinker (lid generaal bestuur Zrs van Liefde van Tilburg en tot voor kort directeur van een basisschool), A. van Heijst, A. Leys en W. v.d. Ven. En aanwezig waren als deskundigen de heren Brinkhuizen en Hoekzema (Bureau CB-Media). De bedoeling was samen nadere voorbereidingen te treffen voor de tekst en de vormgeving van de advertentie en voor de publicitaire context ervan. Maar de beide heren van CB-Media uitten hun twijfels over het plaatsen van een advertentie. Met elkaar concludeerde men na enig overleg dat een advertentie op dit moment niet het meest geschikte middel is om betrokkenheid en ongenoegen te laten blijken.

Men was het er over eens dat er wel alle reden is voor religieuzen om bezwaren te hebben bij de ontwikkelingen in sectoren in de maatschappij, waar zij in grote delen van het land de fundamenten voor legden. Terecht willen religieuzen een signaal geven aan de maatschappij en aan de politiek, in het publieke debat, om aandacht te vragen voor een andere benadering, een andere cultuur in deze sectoren.

Afgesproken werd dat het Bureau CB-Media enkele voorstellen zou doen.

Die stonden in het *Advies Bezorgdheid religieuzen m.b.t. tot de ontwikkelingen in de zorg- en onderwijssector* d.d. 28 mei. Leys gaf de hoofdlijnen daarvan

weer op de AV-SNVR van 29 mei. De aanwezigen vroegen een en ander nader uit te werken en met concrete voorstellen te komen.

Het *Advies* is besproken op 19 juni door P. Leenhouders ofm cap, I. van Nistelrooij, G.J. Meulenbeld (ABKO/NKSR), zr M. Ritmeijer (voorzitter Werkgroep Religieuzen en Gezondheidszorg), zr E. Veldboer (bestuurslid Ursulinen van Bergen) en zr R. Verwaaijen (lid van dezelfde werkgroep). Enkele betrokkenen bij het proces waren verhinderd: A. van Heijst, zr M. Klinker, A. Leys, M. Pijnenburg en W. v.d. Ven.

Men uitte pittige kritiek op het *Advies*, met name op de eenmaligheid van de meeste onderdelen ervan en ten aanzien van de stereotype beeldvorming over religieuzen die het voorstel behelsde. Men achtte zich als groep niet representatief genoeg om een beslissing te nemen, maar legde de bemerkingen voor aan het DB-KNR als een advies.

Intussen was al wel duidelijk dat 'de politiek' beseftte dat er extra financiële middelen voor 'zorg' en 'onderwijs' beschikbaar gesteld dienden te worden.

2. Een tussenbalans

De drie stafleden die als 'ambtelijke uitvoerders' bij het project betrokken zijn, hebben op 3 juli de boven beschreven gang van zaken besproken. Na het gesprek op 19 juni hadden zij het gevoel weer met lege handen te staan. De vraag was waarom dit project, waar in de AV-SNVR zeker steun voor bestond, maar niet echt vaart wilde krijgen.

Naar hun mening heeft het steeds aan twee elementen ontbroken:

- er is geen duidelijke bestuurlijke opdrachtgever aangeduid, die een beslissing kon of wilde nemen. Als zodanig had het Bestuur SNVR dan wel het DB-KNR kunnen optreden.
- er is geen duidelijke inhoudelijke visie op 'zorg' en 'onderwijs', die als

een gemeenschappelijke visie van de religieuze instituten kan gelden. De 'ambtelijke uitvoerders' en de door hen geraadpleegde kenners van beide sectoren hebben steeds het idee gehad dat zij deze bij benadering wel konden formuleren, maar kregen geen eenduidige bevestiging daarvan. Toch vonden zij die visie onontbeerlijk om te voorkomen dat zij hun eigen politiek-maatschappelijke standpunt (of dat van de KVZ dan wel van de NKSR) tot uitgangspunt zouden nemen in plaats van de specifieke eigen invalshoek van de religieuzen.

De 'ambtelijke uitvoerders' waren verder voorzichtig met het voorstellen van concrete actievormen, omdat zij consciëntieus om wilden gaan met de bedragen die met een en ander gemeoid zouden zijn. Daarom werden verschillende personen geraadpleegd in de diverse stadia, ter toetsing van voorstellen, maar die bleken dan ook weer qua inhoud en actievormen niet op een lijn te brengen. Voorts bleek het praktisch onmogelijk religieuzen te vinden die zich intensief met de gedachtevorming betreffende het project wilden of konden engageren.

3. Het voorstel van juli 2001

Om uit de impasse te komen stelden de drie stafleden voor dat het DB-KNR de verantwoordelijkheid nam voor een in opzet bescheiden, maar toch structureel voorstel. Dit omhelsde het gedurende de komende jaren aandacht vragen voor een wijze van onderwijs geven en zorg verlenen, waarin de menselijke maat centraal staat, waar er plaats is voor "betrokkenheid, bezieling, liefde en respect", voor het idealisme van verzorgenden en onderwijsgevendenden.

Het is het voorstel van de jaarlijkse trofee uit het *Advies*: "de trofee is bedoeld voor een (afdeling van) een zorginstelling of school waar men, ondanks de druk van bezuinigingen en steeds meer regeltjes, op een bijzondere manier inhoud weet te geven aan

‘zorg op mensenmaat’”. De trofee zou bestaan uit een beeldje en een geldbedrag. De bedoeling was dat de uitreiking van de trofee ieder jaar ook de gelegenheid zou bieden aan een gezaghebbend spreker om haar/zijn (kritische) visie op de ontwikkelingen in ‘zorg’ en ‘onderwijs’ te verwoorden. Om dit voorstel te verwezenlijken zouden nodig zijn:

- een fonds om te waarborgen dat de trofee en de geldprijs tien jaar lang uitgereikt kunnen worden;
- een begeleidingscommissie, in meerderheid bestaande uit religieuzen, die op korte termijn de criteria vaststelt en vervolgens ieder jaar de prijswinnaar aanwijst (of jaarlijks drie met een kleiner bedrag).

Voor de eerste uitreiking van de trofee zou de opdracht aan een professioneel bureau gegeven kunnen worden. Dat bureau leidt dan een campagne, waardoor personen en instellingen als genomineerden *in the picture* komen en genereert vervolgens publiciteit rond de uitreiking van de trofee. Tot slot zouden de media-deskundigen het Bureau KNR het draaiboek moeten aanreiken, waarmee de volgende jaren gewerkt kan worden.

Er leek alle aanleiding de Werkgroep ‘Religieuzen en gezondheidszorg’ bij het gehele proces te betrekken.

4. Het vervolg

Op 11 juli bleek het DB-KNR bereid de verantwoordelijkheid op zich te nemen en sprak zich ten principale uit ten gunste van het voorstel zoals hiervoor beschreven. Vervolgens werd er een offerte voor de concrete uitvoering aan twee organisaties gevraagd. De eerdergenoemde ‘gesprekspartners’ in het voortraject werden hierover geïnformeerd.

Dat leidde allereerst tot een kritische brief van M. Pijnenburg (KVZ), die zich

afvroeg of een eigen initiatief van de religieuze instituten naast de diverse initiatieven in de katholieke sector zelf (Verband van Katholieke Maatschappelijke Organisaties, KVZ), wel zinvol is. Hij wees met name op het project ‘Zin en Zorg’ (dat bouwstenen wil aanreiken voor spiritualiteit in de zorg) en stelde voor dat religieuze instituten zich daarbij zouden aansluiten. Daarnaast vroeg hij zich af of ‘zorg’ en ‘onderwijs’ te koppelen zijn.

Vervolgens kwam er een kritische brief van de voorzitter van de Werkgroep ‘Religieuzen en Gezondheidszorg’, zr M. Ritmeijer mmz. Daarin werd duidelijk dat de Werkgroep geen enkel heil in dat voorstel zag: “het staat ver van de oorspronkelijke bedoeling een signaal naar de politiek af te geven over de knelpunten in de zorg/onderwijssector”. Het verhelde- rende gesprek tussen Leys en zr Ritmeijer veranderde niets aan dat standpunt.

Het DB-KNR constateerde in september een grote diversiteit aan reacties op het voorstel. Men vroeg de drie betrokken stafleden het voorstel nog eens grondig te bezien én in overleg te treden met het Bestuur SNVR.

Op grond van de informatie die het DB-KNR vervolgens in oktober ter beschikking had, trok men als slotconclusie: *het enthousiasme, dat er in het begin was rond het idee van plaatsing van een advertentie is weggeëbd en dat enthousiasme krijg je niet meer terug door het uitreiken van een trofee. Er is te veel twijfel over het draagvlak bij de religieuze instituten voor het voorstel om ermee door te gaan.*

AL/IvN/WvdV

Pastoraal Uitzend Bureau (PUB)

Het Pastoraal Uitzendbureau vraagt vrijwilligers die kunnen luisteren en geduld hebben. Die geloven dat aandacht voor anderen meehelpt de eigen zwaartekracht op te heffen.

Zo luidde de oproep in het najaarsnummer van De Zelfkrant, de Daklozen- en minimakrant voor Den Bosch en omgeving. Het PUB organiseert dagbestedingsprojecten voor mensen in de marge van de samenleving (fietsproject, houtproject, werkzaamheden op de Loonse en Drunense Duinen). Jan Beuckens is sedert een half jaar coördinator en heeft voorheen op het Inloopschip gewerkt. Behalve bij het Inloopschip heeft Jan als catecheet gewerkt op een scholengemeenschap en is hij medewerker geweest op het Missionair Centrum in Heerlen met speciale aandacht voor uitkeringsgerechtigden en vluchtelingen.

Jan: Er leven naar schatting circa 200 dak- en thuislozen in Den Bosch. Of de alarmerende berichten in de media over de gigantische toename in hun aantal klopt valt niet met zekerheid te zeggen. Wel constateert Jan dat de categorie vluchtelingen sinds de aanscherping van de nieuwe Vreemdelingenwet (april 2001) op het Inloopschip is toegenomen.

Het groenproject is gestart in 1998. Het werk bij Vereniging Natuurmonumenten in Loon op Zand is zeer gevarieerd: bomen rooien en schillen, nieuwe boompjes planten, fietspaden mee aanleggen, burchten voor dassen klaarmaken en weihekken maken. Het fietsenproject is begonnen in 1999 en vanaf januari 2000 bevindt de werkruimte zich in het pand van het kringloopbedrijf *Vindingrijk*. De projecten zijn opgezet om mensen aan het werk te helpen die door problemen de greep op hun leven verloren hebben. Het kan gaan om verslavings- en huisvestingsproblemen, vaak gecombineerd met allerlei problemen op financieel, relationeel en psychisch gebied. Het Pastoraal Uitzendbureau

biedt een veilige sfeer waarin iedereen zichzelf kan zijn en waarin de tijd zinvol besteed wordt. Het doel is om mensen de kans te geven om meer vertrouwen te krijgen in zichzelf en in anderen.

Op de werkplaats worden de mensen geaccepteerd zoals ze zijn. Het is een vaste groep op de projecten en om vrijblijvendheid te vermijden zijn er enkele afspraken gemaakt. Tijdens het werk wordt er niet gebruikt en wie niet komt werken moet zich afmelden. De eerste 16 werkdagen zijn een proefperiode. Daarna kunnen de werkers tien gulden per dag verdienen. Veel belangrijker dan het geld is de ervaring dat je op eigen kracht iets goeds tot stand kunt brengen. Daarbij ontmoet je elkaar en kun je je problemen bespreken. Als je in de put zit vang je elkaar op en samen probeer je eruit te komen. Hoe belangrijk de groep is bleek bijvoorbeeld toen we onlangs op bezoek waren bij een groepslid dat tijdelijk in een afkickcentrum verblijft. We forceren mensen niet om te stoppen met het gebruiken van drugs, maar we geven wel duwtjes in die richting. Alleen al de discipline die nodig is om tweemaal per week aan zo'n project deel te nemen kan stimuleren om het gebruik beter onder controle te krijgen. Het Pastoraal Uitzendbureau biedt de mogelijkheid om iets van een dagritme op te bouwen, om met elkaar sociaal bezig te zijn en om zin te geven aan je handelingen.

Jan vindt het belangrijk om regelmatig op straat te zijn, omdat direct contact zo wezenlijk is. Jan: ik heb de indruk dat deze mensen, die veel meer op het scherpst van de snede leven veel intenser bezig zijn met zingevingsvragen dan wij, die zoveel beschermder leven. Deze mensen hebben heel weinig en houden zich niet bezig met status. Zij moeten zien

te overleven van dag tot dag en dat bepaalt hoe zij naar dingen kijken.

Voor meer informatie: PUB, t.a.v. Jan Beuckens, Antoon der Kinderenlaan 7,
5212 AA 's-Hertogenbosch.
Tel. 06-12386639.

Bijeenkomst kleine congregaties

Op 31 oktober laatstleden vond in Klooster Mariënborg, 's-Hertogenbosch de zevende ontmoetingsdag plaats tussen leden van kleine congregaties.

Dit keer vertelde zr Dorien de Bruijn over het proces dat zij en haar medezusters van de Missiezusters van de H. Familie hebben doorgemaakt bij de verhuizing van Baarlo naar Insula Dei te Arnhem.

Het formele criterium voor deelname aan de SNVR-bijeenkomsten voor

kleine congregaties is een ledental van minder dan vijftig. Ongetwijfeld zijn er in de afgelopen jaren meerdere instituten bijgekomen, die aan dit criterium voldoen. Heeft u ook belangstelling om te komen? U bent van harte welkom, maar neemt u in dat geval svp contact op met het Bureau SNVR, tel. 073 - 6921388. De volgende bijeenkomst voor bestuursleden van kleine congregaties vindt plaats op **16 mei 2002**.

WvdV

Buitenlandse religieuzen zoeken hun plek

Op 14 november jl. vond in Klooster Mariënborg te Den Bosch de tweede ontmoetingsdag plaats voor buitenlandse religieuzen die in Nederland wonen en werken. De dag was georganiseerd door het CMBR en mee voorbereid door een aantal buitenlandse religieuzen. De centrale vraag tijdens de dag was hoe je thuis kan raken in een vreemd land. Wat heb je daarvoor nodig? Wat kan je helpen? Hoe kan je daarin groeien? De voorbereidingsgroep had het idee dat er heel wat expertise op dit vlak te vinden zou zijn bij Nederlandse religieuzen die langere tijd in het buitenland hadden gewerkt en geleefd. Er werd dus ook een klein aantal van hen uitgenodigd om hun ervaringen te delen. In totaal namen ruim 30 buitenlandse religieuzen deel en zo'n 10 Nederlandse religieuzen.

Carla van Thiel, lid van de Graalbeweging, hield een indrukwekkende inleiding over haar ervaringen met het

thuis raken in Afrika, en het weer thuis proberen te raken in Nederland na vele jaren. Dat laatste bleek in de praktijk moeilijker dan het eerste. Voor haar werk in Tanzania en Oeganda werd ze uitstekend voorbereid door de Graalbeweging. Bovendien werd ze gedreven door een vurig verlangen om in Afrika te gaan werken. Dat, gekoppeld aan haar jeugdige energie en veerkracht, hielp haar om de overgang redelijk goed te maken. De weg terug verliep minder soepel. Ze realiseerde zich na terugkomst dat ze een vreemdeling was geworden in Nederland, ook al sprak ze de taal en zag ze er Nederlands uit. De Nederlandse samenleving was in de 20 jaar dat ze in Afrika was geweest enorm veranderd. Ze had veel moeite met de toenomen individualisering, de anonimiteit en het gebrek aan gemeenschapszin. Haar hart lag nog lange tijd in Afrika. Er waren weinig mensen die begrepen hoe ze zich voelde, ook bin-

nen de Graal-beweging niet. Haar grootste steun in die periode waren de Nederlandse vrienden en kennissen die ze nog kende uit haar tijd in Oeganda en die ook naar Nederland waren teruggekeerd. Die wisten hoe moeilijk het was om weer je draai te vinden. Uiteindelijk, zei Carla, kostte het haar ruim vier jaar voordat ze kon accepteren dat ze in Nederland zou blijven. Ze vergeleek het proces dat ze meemaakte met het proces van sterven dat beschreven is door Elizabeth Kübler Ross. Daarin gaat men door fases van ontkenning, opstandigheid, onderhandelen en aanvaarding.

Het verhaal van Carla bood meer dan genoeg stof tot nadenken en gesprek. In de kleine gespreksgroepen bleek het verhaal van Carla veel herkenning op te roepen. Sommige buitenlandse religieuzen die al lang in Nederland waren, vertelden hoe ook zij zich nu een vreemde voelen wanneer zij op bezoek zijn in hun land van herkomst. Anderen realiseerden zich met een lichte schok dat het voor hen ook best eens moeilijk zou kunnen zijn om weer te aarden in hun moederland.

De gesprekken stonden vooral in het teken van de vraag wat mensen heeft geholpen om thuis te raken in een vreemd land en wat dat aan persoonlijke groei had betekend. Een veelgehoord advies was: plons maar gewoon midden in die Nederlandse samenleving en kerk. Blijf niet aan de kant staan. Trek erop uit, leer de taal en cultuur kennen, doe desnoods een studie, en leer te houden van dit land. Maar op dit punt tekent zich ook een duidelijk verschil af tussen degenen die hier zijn gekomen om pastoraal of missionair werk te doen en hen die in een bestuur zijn gekozen. De eersten moeten erop uit in de Nederlandse samenleving. Zij beseffen maar al te goed hoe belangrijk het is om zo snel mogelijk de Nederlandse taal en cultuur te leren. De tweede groep kan er nauwelijks op uitgaan, omdat ze volop in beslag genomen worden door hun bestuurlijke taken. Bovendien weten

ze dat hun benoeming tijdelijk is, zodat de noodzaak om hier thuis te raken minder groot lijkt. Het gevaar bestaat dat de periode dat men in het bestuur zit wordt gezien als een soort 'overwintering' en dat de lente wel weer aanbreekt als men de bestuursperiode erop heeft zitten. O wee, als je dan herkozen wordt...

Een tweede verschil tussen beide groepen is dat degenen die naar Nederland komen als missionaire werkers zich beter kunnen voorbereiden. Sommige missionaire congregaties bieden daarvoor goede programma's. Maar als men gekozen wordt in een bestuur, is er nauwelijks tijd om zich voor te bereiden. Men krijgt enkele maanden de tijd om de activiteiten in eigen land af te ronden en zich klaar te maken voor de verhuizing. Voor het nieuwe bestuurslid is de overgang te abrupt. Helemaal op te vangen is dat waarschijnlijk niet. Maar het is in ieder geval wel goed dat de Nederlandse religieuzen beseffen hoe groot de omschakeling is. Dat ze daar begripvol mee omgaan en ruimte en tijd scheppen om hier thuis te raken. Dat kan door de gelegenheid te bieden om cursussen te volgen of deel te nemen aan bijeenkomsten. Of door bijvoorbeeld naast de bestuurlijke taken ook ruimte te creëren om 'buitenshuis' activiteiten te ontplooiën. De kunst, ook voor bestuurders, is om hun tijd in Nederland te ervaren als een missie, niet slechts als een taak.

De aanwezigen bleven cirkelen rond de vraag wat 'integratie' nu precies inhoudt. Sommigen toonden een uitgesproken wantrouwen en aversie tegen het woord. Het riekt teveel naar aanpassing en het opgeven van de eigenheid. Je sluit je aan, zonder dat het geheel er erg door veranderd. Daar zag niemand veel heil in. Sommigen voelden meer voor het woord 'participatie', waarin het opgeven van de eigen identiteit niet meeklinkt, maar wel de ruimte om eigen bijdragen te leveren. Wat in ieder geval wel duidelijk werd is dat het internationaliseringsproces

dat in een aantal congregaties plaatsvindt de hele gemeenschap aangaat. Het is een veranderingsproces dat samen moet worden ondergaan. De Nederlandse religieuzen moeten daarin ook hun verantwoordelijkheid nemen. Een belangrijke aanbeveling die werd gedaan tijdens de dag was dan ook dat de Nederlandse religieuzen zich moeten voorbereiden op de komst van buitenlandse broeders en zusters. Het is daarbij goed om de cultuur die in de gemeenschap is ontstaan onder ogen te leren zien. Een mogelijke definitie van cultuur is: 'dat wat je als vanzelfsprekend ervaart'. Het is dus makkelijker gezegd dan gedaan om de eigen cultuur ter sprake te brengen. Wat is men bereid op te geven, wat niet?

Dat gezegd zijnde, is het niet verwonderlijk dat de buitenlandse religieuzen behoefte hebben om eens een gestructureerde dialoog aan te gaan met hun Nederlandse mede-religieuzen. Die wens is duidelijk uitgesproken en ligt momenteel dus op het bordje van het CMBR. Hoe het opgepakt gaat worden, moet nog worden besproken. Tegelijk gaven velen aan dat ze het heerlijk vinden om af en toe onder elkaar te zijn, omdat men elkaars verhalen vaak zo goed herkent en omdat men zijn hart kan ophalen in elkaars gezelschap. Voor het komende jaar staat dan ook zeker een derde ontmoetingsdag 'Kleurrijk Religieus Leven' op stapel.

Er zal een uitgebreid verslag van de dag worden gemaakt, dat vanaf begin januari kan worden opgevraagd bij het secretariaat van het CMBR, tel. 070 – 313 67 80.

Gerard Moorman

Jubileumviering solidariteitscommissies

Het was een bijzondere dag, die 22^e november in de Janskerk in Utrecht. Ruim tweehonderd genodigden vierden het vijftienvijftig jarig bestaan van de

solidariteitscommissies AMA, KOS en PIN. Daarbij werd niet uitsluitend in dankbaarheid teruggeblikt, maar juist ook vooruitgekeken. Het programma voor de dag was tevoren niet bekendgemaakt en was speels, verrassend én serieus. Dat werd meteen al duidelijk toen dagvoorzitter Cees Brinkhuizen onder andere aan zr Lean Snijders, voorzitter KOS en fr Gerard Verstijnen, voorzitter AMA vroeg: *Wat had u willen zeggen wanneer u vandaag het woord zou mogen voeren?* Geen plichtplegingen dus was impliciet de boodschap, geen opsommingen van feiten uit het verleden van de drie commissies. Vervolgens werd er gediscussieerd aan de hand van drie thema's: Wat wil je doorgeven, hoe zou dat kunnen en durf je te dromen? Er bleek volop animo onder de aanwezige religieuzen om in te gaan op uitdagingen in kerk en maatschappij. Ook enkele betrokken buitenstaanders, onder wie Majoor Bosshardt, Leo Fijen en Kathleen Ferrier leverden een vitale bijdrage aan de gedachtewisseling. Het werd als prettig ervaren dat alle opmerkingen heel snel op een groot projectiescherm verschenen. En de aanwezigen konden door middel van een stemkastje in de loop van de dag hun mening uitbrengen over een aantal voorgelegde stellingen, hetgeen tot opmerkelijke, niet steeds eenduidige uitkomsten leidde.

Na een kort meditatief moment en een goed verzorgde lunch was het 's-middags tijd voor een toekomstspel. We bevinden ons in het jaar 2026 en er is een organisatie - *Roos van Jericho*⁴ genaamd –die zich bezighoudt met het uitzenden van jongeren. Na de toespraak van de directeur kwamen onder andere enkele stagiaires aan het

⁴ De Roos van Jericho is een plant van de woestijn. Een plant die er verdord en doods uitziet, maar die zich hecht op een plek waar water ligt, daar wortels krijgt, uitloopt en bloeit. En als het water op is, dan verschrompelt hij weer en wordt hij door de wind verder geblazen.

woord. Vooral Lieve Wouters, die enthousiast vertelde over haar ervaringen in de San Egidio-gemeenschap te Antwerpen, mocht zich in de gunst van het publiek verheugen.

Hierop volgde een fictieve persconferentie, waarin de aanwezigen werden uitgedaagd om vermomd als journalist van een blad naar keuze vragen te stellen. Voor sommige aanwezigen was de grens tussen (toekomst)droom en werkelijkheid inmiddels aan het vervagen. Br. Aad van Bentem had zijn rol als senior verslaggever van het jongerentijdschrift YES zo overtuigend gespeeld dat hij na afloop van de persconferentie al enkele nieuwe abonnees mocht noteren.

Er werd tot slot nog aandacht gevraagd voor een project ter ondersteuning van oudere religieuzen in de Oekraïne.

Vervolgens kon men onder het genot van een drankje en een hapje nog even napraten. Voldaan keerde iedereen huiswaarts met een woestijnplantje als aandenken aan de voorbije dag onder de arm.

Het verslag van deze bijeenkomst zal begin volgend jaar beschikbaar zijn.

WvdV

Nieuwe coördinator ZEG

Eerder berichtten wij u over een kritieke fase van Stichting ZEG. Met het vertrek van de vorige coördinator was men de stuurman tussen de veldwerkers en de rechterhand van het bestuur kwijt.

Inmiddels is men geslaagd in de zoektocht naar een nieuwe coach. Men zocht in eigen kring en vond dr. Egon Verbraak bereid om van taak te wisselen. Men is zeer content met Egons bereidheid om zijn kwaliteiten in te zetten voor cruciale ontwikkelingen die liggen te wachten.

Egon Verbraak (1957) woont met zijn partner en vijf kinderen in Heerlen. Hij

studeerde pastoraaltheologie aan de Hogeschool voor Theologie en Pastoraat te Heerlen. In 1990 promoveerde hij aan dit (inmiddels tot Universiteit voor Theologie en Pastoraat omgedoopte) instituut op een onderzoek naar de verhouding tussen arbeidsongeschiktheid en (systematische) theologie. Vervolgens werkte hij in het project ZIN- en Levensvragen binnen de stichting ZEG met als opdracht enerzijds de ondersteuning van organisaties van uitkeringsgerechtigden (met name in Heerlen) en anderzijds de doorwerking van de ervaringen die hier worden opgedaan binnen kerk en theologie.

Namens het bestuur van Stichting ZEG,
F. van Kasteren, secretaris

Pax Christi Adventstochten

De vier Adventstochten van Pax Christi en KRO blijken een schot in de roos. De Pax Christi voettochten staan, net zoals de decemberuitendingen van De Wandeling, in het teken van de vrede, juist nu die vrede voor veel mensen verder weg lijkt dan ooit. Om samen "warm te lopen in een koude tijd".

Twee van de vier nog resterende Pax Christi Adventstochten vinden plaats op zondag 16 en 23 december. Iedere tocht wordt gesteund door de aanwezigheid van een koor. De laatste zondag lopen de wandelaars met hun lichtjes 's-Hertogenbosch in kerstsfeer binnen. De voorzitter van Pax Christi, bisschop Ad van Luyn sdb zal samen met de bisschop van Den Bosch, bisschop Hurkmans de laatste kilometers meelopen.

Alle informatie is te vinden op internet: www.paxchristi.nl of www.dewandeling.kro.nl

Bagage

In november ging onder de titel Bagage een nieuwe serie over religieus leven in deze tijd van start. De uitzen-

dingen vinden plaats op dinsdagmiddag om 16.30 uur.

De reeks Bagage geeft een beeld van het christelijke religieuze leven anno 2001. In de afleveringen komt een grote verscheidenheid van religieuze gemeenschappen in beeld: van traditionele orden als de benedictijnen tot nieuwe lekengemeenschappen als de Sint Egidiusgemeenschap. Elke uitzending wordt gedragen door hoofdpersonen die de kijker rechtstreeks aanspreken en vertellen waarom ze hebben gekozen voor een religieus geïnspireerd leven. Bagage brengt verhalen over mensen en hun spiritualiteit van over de hele wereld. De makers bezochten onder meer Amsterdam, Gent en Antwerpen, maar ook Parijs, New York en Ulanbator. De serie is een coproductie van de Belgische KTRO en RKK/KRO.

Profet in eigen land...?

Unie NKV lanceert "Profetessenproject", 20 maart 2002

Profeten? – Die worden maar zelden geëerd; bovendien loopt het dikwijls niet zo goed met ze af... Toch dagen wij u uit om profetes te zijn – vandaag, in Nederland, in eigen omgeving en wat verder weg. Waarom?

De Wereldunie van katholieke vrouwenorganisaties (WUCWO) heeft in maart 2001 haar vierjaarlijkse wereldbijeenkomst, "Assemblee" gehouden. Daarbij was ook een Nederlandse delegatie aanwezig bestaande uit acht vrouwen uit de Unie NKV en de daarbij aangesloten organisaties (waaronder de SNVR). Thema van het congres was "*De profetische missie van vrouwen*". Hoogdravend, zegt u misschien; wat moet ik met woorden als "profetisch" en "missie"?

Ook de leden van de Nederlandse delegatie hebben een heel denkproces moeten doormaken voor zij er enigszins mee "uit de voeten" konden. Maar toen raakten zij werkelijk bevlogen! Een profetes ziet, oordeelt en handelt; zij gaat tot actie over

– standvastig en daadkrachtig – en... het zit vaak in kleine dingen.

Profetessenproject

Het Uniebestuur en uw vertegenwoordigsters in de Unie willen graag zoveel mogelijk vrouwen in Nederland laten meeprofiteren van hun ervaringen met het profetessenthema.

Als eerste aanzet organiseert de Unie op **woensdag 20 maart 2002**, een bezinnings-, beleids- en actiedag. Het plan is, dat vervolgens in de loop van 2002/2003 een serie regionale bijeenkomsten plaats vindt voor leden van de verschillende organisaties samen. Daarnaast kunnen organisaties ook in eigen congregaties, regionale kringen en plaatselijke afdelingen verder gaan.

20 maart 2002 is bedoeld als lancering van ons profetessenproject, als eerste smaakmaker. De Unie verwacht dat met name landelijke en regionale bestuursleden, redacties van bladen, leden van werkgroepen enz. van de Unie-organisaties daar naar toe komen. Zij zijn onze belangrijkste adviseurs voor een regionale follow-up.

Wat kunt u verwachten? Onder meer stellingen, reflectie op het thema en getuigenissen door Maria ter Steeg, Kees Waaijman en Thérèse Vandeweyers. Vervolgens een discussie onder leiding van Jacobine Geel (IKON). Dit alles rond vragen als: Voor welke uitdagingen zie ik, ziet mijn organisatie zich geplaatst? Welke consequenties zie ik voor mijzelf/mijn organisatie? Welke concrete daden vraagt dat van mij/ons?

Wij dagen u uit, in eigen omgeving alvast met elkaar te brainstormen over wat u in die discussie te berde zou brengen. Noteert u **20 maart 2002** vast in uw agenda! Nadere gegevens over locatie en manier van opgave, volgen.

*Marie-Louise van Wijk-van de Ven
Regionaal Presidente voor WUCWO-Europa*

Van de boekentafel

Alsjeblieft niet zoveel boekbesprekingen: zo luidde de hartekreet van enkele zusters. Vandaar dit keer slechts één boekentipje.

Sub Rosa is een autobiografisch verhaal over de dood van een moeder. Haar leven en sterven worden door de dochter met grote compassie in een religieus perspectief geplaatst, van een opgang naar Pasen, het feest van verzoening, van de aanvaarding van lijden en dood.

Het boek is bekroond met de Henri Nouwen manuscript prijs 2000. Bep van Muilekom ('s-Hertogenbosch, 1955) studeerde literatuurwetenschappen. In een interview naar aanleiding van deze prijs zei de schrijfster: De taal die wij in onze familie spreken, kan heel vreemd zijn en wordt vaak misverstaan. In een wereld waarin tederheid taboe is, kan het omgekeerde ervan heel intiem zijn. Voor mij ligt de essentie in de beschrijving van menselijke verhoudingen, hoe je Gods hand in je levensverhaal kunt herkennen, in het geheim dat elke mens is.

Bep van Muilekom. *Sub Rosa. Een verhaal over dood en geloof.* Tielt 2001: Lannoo. 88 pagina's. ISBN: 90 209 44037.

Recent verschenen tijdschriften

Jonge Kerk - jongerentijdschrift - Huisje, boompje, beestje

De titel van deze maand is in de sfeer van de donkere dagen voor Kerstmis. Het moet vooral gezellig zijn, want er is al ellende genoeg in de wereld en die willen we graag eventjes buiten houden. Toch wil dit nummer van Jonge Kerk wat verder reiken. We kopen een stukje aarde waarop we ons huis bouwen. 'Mijn huis; mijn stuk grond.' Is de aarde dan niet van alle mensen? Kunnen we ons zomaar stukjes daarvan toe-eigenen? Wat betekent het voor vluchtelingen om hun eigen stukje grond, hun land waar ze gen

geborgenheid en veiligheid meer konden vinden, te moeten verlaten? Juist de maand december staat voor warmte en gezelligheid. Hoeveel van de warmte willen we delen met anderen? Zijn wij bereid om ons huis, maar vooral ons hart, open te stellen voor hen die het minder goed getroffen hebben? In de rubriek 'De bijbel over' wordt uitgegaan van Lucas 2,10. Een kerstverhaal in onze tijd. Zoals altijd is op de achterpagina ruimte voor poëzie ingezonden door lezers.

Jonge kerk, 024 - 3222495

De Heraut - maandblad voor geloofsverdieping

In Zijn naam samen

Geloven kun je niet op je eentje. Ons geloof raakt ons tot in het diepste van ons wezen. En omdat wij nu eenmaal sociale wezens zijn, raakt ons geloof dus ook anderen. Wij zijn in allerlei verschillende groepen en kringen met andere mensen samen. En al die vormen van samenleven, brengen hun eigen mogelijkheden en grenzen met zich mee voor de manier waarop wij (kunnen) geloven. In dit nummer wordt ingegaan op de vraag hoe die samenhang werkt. Echter, ons geloof is niet alleen relevant voor onze omgang met andere gelovigen. Wij leven in engagement met de wereld waarvan wij deel uitmaken, samen met onze medemensen, of ze nu gelovig zijn of niet.

De Heraut, 024 - 3222495.

Monastieke Informatie - nummer 196

Het novembernummer van Monastieke Informatie bevat de volgende teksten:

Monialen in het nieuwe millennium - door ptr. Theo Zweerman ofm

Het gevoelig oog van fr. Henri Boelaars osb - door Wil Derkse

In memoriam Moeder Andréa Blancaquaert osb - zr. Laurentia Segers osb

100 jaar Sint-Andriesabdij Zevenkerken - door ptr. Luc De Prest osb

't Gaat allemaal om zeep ... - door zr. Katharina Michiels ocso

Register jaargang 2001

Monastieke Informatie, 038 - 4445482

Speling - driemaandelijks tijdschrift voor bezinning

In het septembernummer van *Speling* vallen de negen brieven op waarin drie ouderparen en hun zes kinderen elkaar schrijven hoe de christelijke traditie bij hen heeft gewerkt. De ouders schrijven wat zij aan hun kinderen wilden meegeven en wat daarin de plaats van het religieuze / godsdienstige was, de opgroeiende en voor een deel volwassen kinderen wat zij in hun beleving van hun ouders hebben meegekregen en wat zij aan hun eventuele kinderen zouden willen doorgeven. Uitgeverij Gianotten, 013 - 5425050.

Franciscaans Leven - 2001/5 - special - Geld speelt geen rol

Deze 'special' van *Franciscaans Leven* verschijnt aan de vooravond van het invoeren van de 'euro' en is gewijd aan geld, de betekenis in ons menselijk verkeer en de rol in onze moderne samenleving. We kunnen er na 11 september niet meer omheen onze eigen economische, culturele, politieke en godsdienstige waarden en -schalen kritisch onder de loep te nemen. We dienen de bekende en geheime dynamieken en waarden van ons Westerse bestel open te analyseren. Alleen dan kunnen we vrijuit in gesprek en discussie gaan met andere waardensystemen.

Franciscaans Leven, 030 - 2319321

NvB

Loslaten en weer opnieuw beginnen

In gesprek met Jeanette Janssen en Els Verkooyen

Jeanette Janssen en Els Verkooyen zijn sinds enkele jaren verbonden aan Bureau KNR als parttime secretaresse respectievelijk directie-secretaresse (fulltime) ofwel *office manager*, hoewel die aanduiding voor sommigen als vloeken in de kerk geldt. Jeanette is getrouwd en heeft twee kinderen. Bij mooi weer trekken ze er op uit om samen te fietsen of te skaten. Voor andere hobby's is er weinig tijd. Els reist graag om te kunnen 'zwelgen in andere culturen' en ze houdt van tennissen, lezen, allerlei soorten muziek en tuinieren. Ze vindt het sowieso zalig om in de natuur te zijn, of het nu fietsend, wandelend of zwemmend is.

Jeugd

Jeanette Janssen ('s-Hertogenbosch, 1961) is de middelste van drie kinderen; ze heeft een oudere zus en een jongere broer. Jeanette: Mijn vader werkte als ambtenaar in het gemeentelijk zwembad. Als mijn vader dienst had konden wij veel vrij zwemmen en we behaalden al vroeg ons zwemdiploma. Mijn moeder was huisvrouw en het was altijd gezellig bij ons. Ik ben dan ook echt een familie mens.

We gingen in onze tienerjaren met dezelfde vriendengroep uit stappen of dagtripjes maken.

Els Verkooyen (Apeldoorn, 1951) was de jongste uit een gezin van vier kinderen. Els: mijn vader werkte als hoofd verpleegkundige in een psychiatrische inrichting (De Joseph Stichting, Broeders Penitenten). Ik kijk terug op een heerlijke, onbekommerde jeugd, midden op de mooie Veluwe.

Kennis van de natuur en het leren kijken naar flora en fauna heb ik vooral van mijn vader geleerd, die er met ons op uittrok. Ik ben dankbaar dat ik zoveel veerkracht in me heb; dat is een genetisch gegeven, maar er waren moeilijke perioden, die ik mede

heb kunnen doorstaan omdat de basis, die ik van huis uit heb meegekregen, goed was.

Opleiding en werk

Jeanette: Na de lagere school heb ik de MAVO gedaan. Die was toen gehuisvest in het huidige KNR-gebouw is, dus hier ligt een stukje jeugdsentiment. Later kwam ik ook weer zusters tegen bij mijn eerste baantje bij Van Hoeckel grootverbruik waar wij leverden aan kloosterinstellingen. Daar ben ik als zeventienjarige begonnen als telefoniste/receptioniste, later doorgegroeid tot directiesecretaresse. Dat was een afwisselende baan. Ik had plezier in dat werk en het was moeilijk om afscheid te nemen toen ik zwanger was. Na het intensieve contact met collega's en klanten zat ik ineens thuis. Gedurende tien jaar heb ik full time voor de kinderen en het huishouden gezorgd. Toen kreeg ik zin om weer buitenshuis te gaan werken, vooral vanwege de contacten waar ik sterk aan hecht. Mijn vader was bereid om op te passen. Ik schreef me in bij een uitzendbureau en na twee maanden zat ik hier in een duobaan bij de receptie. Er heerst hier een andere mentaliteit dan in het bedrijfsleven waar alles veel zakelijker is. Ik heb moeten wennen aan het werktempo; de druk is minder groot. Bij Van Hoeckel keek niemand er van op als je 's avonds nog op kantoor bezig was. Toen vond ik dat wel plezierig, maar nu zou dat niet meer te combineren zijn met mijn gezin.

Els: Na de lagere- en middelbare school heb ik een jaar als werkstudente in Lourdes vertoefd, omdat ik veel van de Franse taal houd. In 1970 kwam ik terug om de Philips' Secretaresse opleiding te volgen. Na afloop daarvan werd ik te werk gesteld op de Franssprekende Overzeese gebieden. In die periode heb ik ook mijn toenmalige man leren kennen. Samen zijn we een aantal jaren voor Philips uitgezonden geweest, onder andere naar Saoedi-Arabië. Weliswaar was het

vrouwen niet toegestaan om te werken, maar dat verbod kon gemakkelijk omzeild worden. Het was een uitdaging om een groot kantoor helemaal van-de-grond-af-aan op te mogen zetten volgens het concept van het moederconcern. Het was een boeiende tijd met veel internationale contacten op allerlei niveau's en verschillende culturen, die vanwege wederzijds respect toch heel goed met elkaar accordeerden. Terug in Nederland ben ik bij de VNU-Dagbladengroep gaan werken, onder andere als personeelsfunctionaris bij het Eindhovens Dagblad.

Jeanette: Na een verkeringsstijd van vier jaar trouwde ik op mijn 24^e met Bertus, die toen als scheepstechnicus bij Nedloyd Rederijdiensten op de "wilde vaart" werkte. We zijn in ondertrouw gegaan *met de handschoen* zoals dat dan heet, want Bertus was er niet en later tijdens een groot verlof vond de bruiloft plaats. Voordat onze dochter Ilona geboren werd heb ik nog een grote reis van tien weken meemaakt via het Suezkanaal naar Singapore, Hongkong en Tokio en diverse andere havens. Het was een bijzondere ervaring, maar ik zou er niet mijn baan voor op willen geven zoals sommige vrouwen dat hebben gedaan. Je moet jezelf goed kunnen vermaken, want je man moet werken en je kunt zelden het schip af. Ik had mijn naaimachine meegenomen om tijdens de reis wat kleding te maken voor mezelf. Na de geboorte van ons oudste kind kreeg Bertus een aanbod om hier aan de wal te komen werken, Ilona was toen één jaar. Voor Bertus was het een moeilijke beslissing. Hij was een vrij leventje gewend, maar om als vader je kind maar gedeeltelijk op te zien groeien was een nare gedachte. Hij heeft toen gekozen voor werken aan de wal, al denkt hij soms nog met weemoed terug aan de 'goede oude tijd'. Toch is het niet meer zo gezellig als een aantal jaren geleden, want nu is het echt lossen, laden en wegwezen. Te lang in een haven liggen kost te veel geld. Reparaties aan schepen

moeten voortaan wachten totdat ze in dok liggen.

Wendingen

Jeanette: We zijn inmiddels ruim zeventien jaar getrouwd en onze kinderen Ilona (13 jaar) en Tommy (11 jaar) zijn in een spannende leeftijdsfase aanbeland. Je moet ze steeds meer loslaten en vooral Ilona vindt dat er méér moet kunnen. Maar ik ben wat voorzichtiger en wantrouwender geworden door de gewelddadige inbraak die we vorig jaar mee hebben gemaakt. Daardoor ben ik geneigd ze meer beperkingen op te leggen, om ze te beschermen. Na de inbraak dacht ik: ik laat me niet gek maken, maar dat is eenvoudiger bedacht dan gedaan. Als je zoiets meemaakt vraag je je af: waarom, ik doe nooit iemand kwaad. Je bent vooral kwaad, want die inbrekers beseffen waarschijnlijk niet wat voor een *impact* het heeft. Het zijn in de meeste gevallen vervangbare spulletjes, maar toch. Het komt ons ook niet zomaar aanwaaien; wij hebben hard gewerkt en doen dat nog om dit te bereiken. En dan die klap op mijn hoofd: dat was toch helemaal niet nodig? *Dat is de angst van de inbreker* zeggen ze dan. *Ja en mijn angst dan? Hij slaat me hartstikke dood* flitste het door me heen. Het raakt inmiddels al een beetje op de achtergrond, maar ik denk er nog bijna elke dag aan het blijft je toch bezig houden. Kort geleden is mijn schoonvader gestorven, hij was al langere tijd ziek, verbleef regelmatig in het ziekenhuis. Voor mijn schoonmoeder was het een zware taak om hem te verzorgen. De laatste tijd gaf hij zelf aan dat het voor hem niet meer hoefde, hij kwam nog nauwelijks buiten en had veel pijn. Als dan het einde komt lijkt het een opluchting zowel voor hem als voor ons maar het laat toch een leegte achter. Het was fijn dat we nog afscheid hebben kunnen nemen. Mijn beide ouders leven gelukkig nog. Ze zijn heel actief en genieten met volle teugen van hun vrije tijd. Ik voel me erg verantwoordelijk voor het

welbevinden van de kinderen. Dat geldt ook voor Bertus, maar hij is vaak van huis voor zijn werk. Je bent constant bezig met sturen, corrigeren en begeleiden. Je wilt dat het goede sociale mensen worden, die positief in het leven staan. En dat vergt nogal wat inspanning. Ik prijs mezelf gelukkig met hetgeen ik heb, een goed gezinsleven, gezondheid voor mezelf en mijn naasten. Grote tegenslagen heb ik nog niet hoeven meemaken, maar als het ooit zover komt hoop ik dat ik steun kan vinden bij mijn familie. Bertus' gezondheid laat soms wel wat te wensen over – hij heeft een chronische darmaandoening - maar dat gaat ook al ruim drie jaar goed. Als je om je heen kijkt zie je dat geluk en gezondheid dun gezaaid zijn. Daarom is het belangrijk te genieten van elke dag. Ik ben gelukkig met mijn gezin, mijn ouders, en ik heb een leuke baan met fijne collega's. Kortom: wat wil een mens nog meer?

Els: Na mijn scheiding in 1985 ben ik verhuisd en heb ik een nieuwe start gemaakt. Ik heb gewerkt voor een Amerikaans printerbedrijf, en was verantwoordelijk voor PR-activiteiten binnen Europa. De opkomst van de laserprinters betekende een daling in de verkoop van matrix printers. Toen ben ik van baan gewisseld en bij een dochter van Johnson & Johnson gaan werken. Uiteindelijk ben ik na het overlijden van mijn ex-man teruggekeerd naar Son en ik heb van daaruit in verschillende banen mijn geluk beproefd. Ik was juist op een dood punt aanbeland toen ik gevraagd werd voor deze baan in Den Bosch. Dat kwam als een geschenk uit de hemel. Ik was al bekend met het religieuze leven, omdat ik twee tantes heb die in het klooster (Franciscanessen) zijn gegaan en vanwege de contacten met de Broeders Penitenten in Apeldoorn. Eind 1997 ben ik begonnen bij de KNR en dat was een turbulente tijd, waarin ik achtereenvolgens de heren Krosse en Van den Muijsenbergh heb meegemaakt. Vrijwel meteen zat ik

midden in de reorganisatie, waardoor ik me de materie snel eigen moest maken. Toen Ad Leys benoemd werd tot Hoofd van het Bureau KNR was ik aangesteld als office manager. Deze staffunctie behelst zowel het directie-secretariaat (hoofd Bureau en Bestuur KNR) alsmede hoofd huishoudelijke en civiele dienst.

Het stukje 'onrust' dat ik altijd in me heb gehad zodra ik terugkeerde naar Nederland werd door mij ruimschoots gecompenseerd door het maken van verre reizen. Ik vind die 'ontdekkingsstochten' heerlijk en constateer iedere keer dat basisgevoelens overal op de wereld hetzelfde zijn, waar je ook bent. Een lach of een traan, een bemoedigend gebaar: ze worden universeel verstaan! Zelf heb ik gevoelsmatig meer affiniteit met Latijns-Amerikanen en Afrikanen dan met Aziatische mensen. Nadat ik in Nairobi in een weeshuis had meege-draaid wilde ik naar Kenia. Dat zou me het doel in mijn leven geven, waar ik naar op zoek was. Maar ik kreeg de benodigde vergunningen niet. Ik wilde graag dingen delen in mijn leven; helaas was ons huwelijk ondanks vele operaties kinderloos gebleven.

*Niet onverschillig worden.
Niet verkillen, niet verstijven. Iedere dag weer je liefste dromen dromen.
Iedere dag de wereld weer omsluiten
in het web van je verwachting.
Jezelf niet verloochenen.
Trouw blijven aan het kind, dat je eenmaal was.
Het kind, dat je nog altijd mag zijn.*

Bedankt pa!

WvdV

Hoe kon ik de 'leegte' die ik ervaarde in mijn leven op een zinvolle wijze invullen? Die vraag kwam regelmatig bij me naar boven en in het voorjaar van 2001 heb ik op aanraden van een goede vriendin de 'inspiratieweek' van de Stichting De Voorde, Werken aan Zingeving, gevolgd en ben er als herboren uit tevoorschijn gekomen: "Als een vlinder zo vrij".

Er is weer ruimte om allerlei dingen te ondernemen, een studie op te pikken, ook te kunnen delen in je directe omgeving en daar voldoening uit te putten. Ik sta meer open voor mensen en zaken, die mijn pad kruisen.

Het overlijden van mijn vader na een lang ziekbed (maagkanker) heeft op mij een onuitwisbare indruk gemaakt. Met name de wijze waarop hij zijn ziekte droeg en de kracht die hij putte uit zijn geloof, zullen mij altijd bij blijven. Twee jaar na zijn overlijden pakte ik in mijn boekenkast nog eens een poëziebundel van Hans Bouma. Bij een van de gedichten dwarrelde er een blaadje uit met de handgeschreven woorden: "En zò is het, pa". En aan juist dit gedichtje ontleen ik steun bij tegenslagen. Het gaat als volgt:

Colofon

Het KNR-bulletin (ISSN: 1569-9447) is een uitgave van de afdeling communicatie van de KNR en verschijnt vijf maal per jaar. Met het bulletin willen de medewerkers van het bureau aan het Emmaplein in 's-Hertogenbosch de besturen van de religieuze instituten in Nederland informeren over zaken die hen, en daarmee 'hun achterban' bezighouden. Aan ieder bestuur van de bij de samenwerkingsverbanden aangesloten religieuze instituten en aan de redacties van congregatiebladen wordt één exemplaar verstrekt. Daarnaast ontvangen leden van werkgroepen en commissies een exemplaar.

Indien gewenst mogen artikelen overgenomen worden in orde- en congregatiebladen.

Opmaak en eindredactie: Miranda Roijers-Graumans, Nita van Bergen & Will van de Ven, KNR-afdeling communicatie, Postbus 111, 5201 AC 's-Hertogenbosch, tel: 073-6921316, fax. 073-6921322, e-mail W.vd.Ven@knr.nl